

**VILJELIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ PUUSTOISTEN
PERINNEBIOTOOPPIEN HOIDOSTA**

Sanna Laanti
Maisterintutkielma
Helsingin yliopisto
Maataloustieteiden laitos
Agroekologia
2013

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Laitos — Institution — Department Maataloustieteiden laitos	
Tekijä — Författare — Author Sanna Laanti			
Työn nimi — Arbetets titel — Title Viljelijöiden näkemyksiä puustoisten perinnebiotooppien hoidosta			
Oppiaine — Läroämne — Subject Agroekologia			
Työn laji — Arbetets art — Level Maisterintutkielma		Aika — Datum — Month and year heinäkuu 2013	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages 54 s.
Tiivistelmä — Referat — Abstract <p>Maatalouden tehostumisen seurauksena perinnebiotooppien käyttö laiturina on vähentynyt. Tällä hetkellä kaikki puustoiset perinnebiotooppityypit luokitellaan Suomessa uhanalaisiksi. Samoin moni niillä elävä laji on uhanalaistunut. Sen takia perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon lisääntyminen on tärkeää. Viljelijöiden haettavissa oleva perinnebiotooppien hoidon tuki on eniten hoitoa edistävä tukimuoto. Viljelijät ovatkin tällä hetkellä merkittävin perinnebiotooppeja hoitava ryhmä, joten heidän halukkuuttaan hoitoon tulee lisätä. Viljelijöiden ympäristönhoitoon vaikuttavat lähinnä tiedot luonnosta ja maatalouden ympäristövaikutuksista, asenteet niitä kohtaan sekä tilan taloudellinen tilanne.</p> <p>Tässä tutkimuksessa selvitettiin, mitä ongelmia omistajat kohtaavat hoitaessaan puustoisia perinnebiotooppeja, miksi hoito lopetetaan ja miten tukea ja koko hoitokenttää tulisi viljelijöiden näkökulmasta parantaa.</p> <p>Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena. Kyselyitä lähetettiin yhteensä 264 kappaletta Keski-Suomen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueilla henkilöille, jotka saivat perinnebiotooppien hoidon tukea. Vastauksia saatiin 69 kappaletta.</p> <p>Suurimmiksi haasteiksi osoittautuivat työn määrä, mahdolliset sanktiot, lisärehun antamisen kieltö, tuen määrä, kieltö aidata perinneympäristöt yhteen kylvönurmien kanssa sekä hakupaperit. Mahdollisten sanktioiden pitäminen haasteena oli riippuvainen asuinmaakunnasta ja lisärehu- ja yhteisaitauskieltojen pitäminen haasteena laiduntavasta eläinlajista. Tärkeimmät syyt hoidon lopettamiseen olivat eläimistä/maatilasta luopuminen, viranomaiset/byrokratia ja liika työllistävyys. Yleisimmät parannusehdotukset taas olivat tuen lisäys, tukiehtojen lievennys, hoidon helpotus, hakupapereiden yksinkertaistaminen ja neuvonnan lisäys.</p> <p>Jotta tuesta ja näin ollen perinnebiotooppien kunnostuksesta ja hoidosta saataisiin viljelijöiden kannalta houkuttelevampaa, tulisi tämän tutkimuksen tietojen pohjalta tukisumman vastata paremmin työn määrää, viranomaisten toimintaa parantaa ja yhtenäistää, helpottaa tuen hakua sekä harkita lisärehun antamisen ja yhteisaitauksen sallimista erityisluvalla.</p>			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords puustoinen perinnebiotooppi, erityisympäristötuki, ongelma, parannusehdotus, kysely			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited Maataloustieteiden laitos ja Viikin kampuskirjasto			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information Työtä ohjasivat Irina Herzon ja Juha Helenius			

HELSINGIN YLIOPISTO — HELSINGFORS UNIVERSITET — UNIVERSITY OF
HELSINKI

Tiedekunta/Osasto — Fakultet/Sektion — Faculty Faculty of Agriculture and Forestry		Laitos — Institution — Department Department of Agricultural Sciences	
Tekijä — Författare — Author Sanna Laanti			
Työn nimi — Arbetets titel — Title Farmers' views about management of traditional forest pastures			
Oppiaine — Läroämne — Subject Agroecology			
Työn laji — Arbetets art — Level Master's thesis		Aika — Datum — Month and year July 2013	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages 54 p.
Tiivistelmä — Referat — Abstract <p>As farming has become more intensive, pasturing of traditional rural biotopes has decreased. At the moment all forest pastures are regarded as endangered biotope type in Finland. Currently many species living in them are also endangered. Therefore, restoration and management of traditional biotopes is important. There is special support payment scheme to the land owners for management of traditional rural biotopes which is the most important form encouraging this work. Farmers are the most significant group managing traditional biotopes, so their willingness for management should be increased. Knowledge about nature and farming, attitudes towards them and economic situation of the farm influence farmers' environmental care.</p> <p>In this study we tried to find out, what problems owners face when managing traditional forest pastures, why do they stop applying for the support and how farmers would like the support scheme to be improved.</p> <p>For a survey we sent 264 questionnaires to land owners who receive the special support for managing traditional rural biotopes in Central Finland, Satakunta and Finland Proper. We received 69 answers.</p> <p>The biggest challenges turn out to be the amount of work, possible sanction, ban of extra fodder, amount of support, ban of fencing traditional biotopes with sown grassland and application process. How much a possible sanction was perceived as a challenge depended on a living region and a challenge of ban of extra fodder and co-fencing depended on a kind of grazing animals. Giving up farm/animals, authority/bureaucracy and too much work were the main reasons to quit management. Most common proposals for improvement were increase of support, moderation of terms of the support, easing of management, simplification of applying papers and increase of guidance.</p> <p>According to this study, the special support and therefore restoration and management of traditional biotopes can become more appealing for farmers if the amount of support would better reflect the amount of work, actions of the authorities would be more consistent, application process for the support would be easier and allowing extra fodder and co-fencing would be considered under special permissions.</p>			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords traditional forest pasture, special agri-environmental support, problem, proposal for improvement, survey			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited Department of Agricultural Sciences and Viikki Campus Library			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Further information Supervisors Irina Herzon and Juha Helenius			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Puustoiset perinnebiotoopit	5
1.2 Puustoisten perinnebiotooppien eliöstö.....	9
1.3 Puustoisten perinnebiotooppien hoito	11
1.4 Viljelijät ympäristönhoitajina	13
2 TUTKIELMAN TAVOITTEET	15
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	16
3.1 Otanta.....	16
3.2 Kyselylomake	18
3.3 Aineiston analysointi	19
3.4 Tutkimuksen luotettavuus	20
4 TULOKSET	21
4.1 Hoidon ongelmat	23
4.1.1 Työn määrä.....	24
4.1.2 Mahdolliset sanktiot.....	25
4.1.3 Lisärehun antamisen kieltö.....	26
4.1.4 Tuen määrä	28
4.1.5 Kielto aidata perinneympäristöt yhteen kylvönurmien kanssa.....	29
4.1.6 Hakupaperit	30
4.2 Ongelmien yhteys ja laajempi selitettävyys	31
4.3 Syitä perinnebiotooppien hoidon lopettamiseen	33
4.4 Syitä perinnebiotooppien kunnostamattomuuteen.....	34
4.5 Parannusehdotuksia	35
5 TULOSTEN TARKASTELU	36
5.1 Hoidon haasteet.....	37
5.2 Hoidon lopettaminen ja hoitamattomuus.....	38
5.3 Parannusehdotukset	39
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
7 KIITOKSET	43
LÄHTEET	44
LIITE 1. Kyselylomake viljelijälle, joka hoitaa perinnebiotooppia omilla maillaan	49
LIITE 2. Kyselyn saateteksti	54

1 JOHDANTO

Suomalainen maatalous on muuttunut ja tehostunut paljon vuosien kuluessa (Tiainen 2004). Yksi tehostumisesta kärsinyt luontotyyppiryhmä ovat perinnebiotoopit. Perinnebiotoopit ovat perinteisen karjatalouden muovaamia ympäristöjä, joiden eliöstö on muokkautunut hoidon perusteella (Kempainen ja Lehtomaa 2009 s. 5). Eri alueita on laidunnettu, niitetty, raivattu, lehdestetty ja kulotettu, jolloin on syntynyt paljon erilaisia perinnebiotooppeja.

Perinnebiotoopeissa elää uhanalaisia lajeja (Rassi ym. 2010a s. 56), joita tulee suojella muun muassa, koska Suomi on osapuolena yhdessä 192 muun maan kanssa Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) biodiversiteettisopimuksessa (CBD 2012). Tässä Rio de Janeirossa tehdyssä yleissopimuksessa säädetään, että valtioiden tulee huolehtia luonnon monimuotoisuudesta monin eri tavoin, muun muassa ennallistamalla taantuneita elinympäristöjä (VN 1994). Samalla suojellaan myös kulttuurihistoriallisia ja maisemallisia arvoja (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 7).

Maisterintutkielmani on tehty yhteistyössä Helsingin yliopiston Maataloustieteiden laitoksen ja WWF Suomen kanssa. WWF Suomi ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio käynnistivät tammikuussa 2012 ”Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella” -hankkeen, jota rahoittaa METSO-ohjelma (WWF 2012). Tämä tutkielma on osa hanketta ja käsittelee siksi juuri puustoisia perinnebiotooppeja.

1.1 Puustoiset perinnebiotoopit

Perinteisessä karjataloudessa perinnebiotooppeja käytettiin laitumina tai/ja niiltä kerättiin karjalle talvirehua (Schulman ym. 2008b). Perinnebiotooppeihin luetaankin pääasiallisesti vain ympäristöjä, joissa näkyy laidunnuksen tai niiton, raivauksen ja muiden toimenpiteiden jälkiä. Perinnebiotooppeihin kuuluvat kedot, erilaiset niityt, nummet, hakamaat, metsälaitumet ja kaskimetsät (Pykälä ja Alanen 2004). Näistä puustoisia ovat lehdesniityt, hakamaat, metsälaitumet ja kaskimetsät. Tässä tutkimuksessa ei käsitellä kaskimetsiä, sillä niitä ei ole hoidettu laiduntamalla.

Eri perinnebiotooppityypit eroavat toisistaan muun muassa puuston tiheyden, määrän ja valtalajien suhteen (Schulman ym. 2008a). Lehdesniityt ovat puustoisia niittyjä, joiden niittyala on voinut olla jopa 70–85 % (Schulman ym. 2008b). Nykyään puuston osuus on kuitenkin päässyt kasvamaan. Hakamaat ovat harvapäisiä ja niiden niittykasvillisuus on runsaampaa kuin metsäkasvillisuus (Schulman ym. 2008a). Puuston peittävyys on yleensä 10–35 % (Pykälä 2001 s. 70), ja raivausta onkin tehty rehuntuotannon parantamiseksi (Schulman ym. 2008b). Nykyään hakamaat ovat usein metsätalousoikeudessa, joten puiden määrä niillä on lisääntynyt (Pykälä 2001 s. 71). Metsälaitumet taas ovat kohtuullisen tiheäpuustoisia metsäkasvillisuudeltaan vallitsevia perinteisen karjatalouden laitumia. Puita on kaadettu yleisesti vain kotitarvepuiksi ja puuston peittävyys onkin tavallisesti yli 35 %. Puusto on metsälaitumilla myös vaihtelevampaa kuin talousmetsissä niin iän kuin koonkin puolesta (Schulman ym. 2008b). Kaadoista aiheutuneille aukkopaikoille voi levittäytyä myös niittykasveja (Pykälä 2001 s. 71).

1800-luvulla ja 1900-luvun alussa metsälaidunnus oli niin yleistä, että puolet Etelä- ja Keski-Suomen metsistä oli laidunnettuja (Pykälä ja Alanen 2004). Usein pellot ja niityt olivatkin aidattuja laitumien sijaan. Kaikkien puustoisten perinnebiotooppien määrät ovat kuitenkin vähentyneet ainakin 80 % vuoden 1950 jälkeen ja laatu on heikentynyt samalla erittäin voimakkaasti (Schulman ym. 2008a). Syynä vähentymisiin on maatalouspolitiikka, joka alkoi 1960-luvulla edistää tilakoon kasvua, uutta teknologiaa ja pientilojen tuotannon lopettamista (Pykälä ja Alanen 2004). Samalla tilat erikoistuivat, jolloin perinnebiotooppeja muokanneet karjatilat olivat yhä harvemmassa. Metsälaidunten kohdalla myös metsätalous on aiheuttanut hoidon vähentymistä. Laiduntavien eläinten on katsottu alentavan metsän tuottoa, joten entiset metsälaitumet on siirretty kokonaan metsätalouden käyttöön (Schulman ym. 2008a). Joillakin alueilla laiduntamista kuitenkin jatkettiin vielä metsätalouteen siirtymisen jälkeen, mutta alueita hoidettiin metsätalouden ehdoilla (Pykälä ja Alanen 2004).

Schulman ym. (2008a) luokittelevat kaikki Suomen puustoiset perinnebiotoopit uhanalaisiksi. Havumetsälaitumet on arvioitu erittäin uhanalaisiksi koko Suomen alueella, kun taas kaikki muut luontotyypit (lehdes- ja vesaniityt, jalo-, lehti-, seka- ja havupuuhaat sekä lehti- ja sekametsälaitumet) on arvioitu äärimmäisen uhanalaisiksi. Lepikonniityt ovat hävinneet Suomesta kokonaan. Puustoisista perinnebiotoopeista luonnonsuojelulain nojalla on suojeltu kuitenkin vain lehdesniityt (VN 1997). Näitä alueita ei siten luonnontilaisina tai luonnontilaiseen verrattavissa olevina saa muuttaa varsinkaan niin, että luontotyyppille ominaiset piirteet häviäisivät. Ominaispiirteitä ovat ”tietynlai-

nen kallio- ja maaperä sekä niiden vesi- ja ravinnetalous ja näihin olosuhteisiin luontaisesti sopeutuneet eliölajit ja eliöyhdyskunnat”.

Perinnebiotooppien suurin uhanalaistumisen uhka ja syy on perinteisen hoidon vähentyminen tai jopa loppuminen (Schulman ym. 2008a). Umpeenkasvu alkaa jo muutama vuosi hoidon loppumisen jälkeen (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 51), jolloin maisemakin muuttuu ja yksipuolistuu (Luoto ym. 2003). Toinen tärkeä uhkatekijä on rehevöityminen ylimääräisen rehun tai kylvönurmen yhteyteen aitaamisen takia (Pykälä 2005). Pykälä ja Alanen (2004) pitävät itse asiassa rehevöitymistä jopa suurempana ongelmana kuin hoidon loppumista. Syynä tähän on kasvillisuuden erikoistuminen niukkoihin ravinmääriin (Pykälä 2005), joiden lisääntyminen aiheuttaa luontaisen kasvillisuuden vähenemistä (Mitlacher ym. 2002, Schulman ym. 2008a). Schulmanin ym. (2008a) mukaan muita syitä uhanalaistumiseen ovat lahopuun väheneminen, puuston tasaikäistyminen ja puulajisuhteiden muutokset, metsien hoitotoimet, pellonraivaus ja rakentaminen. Muilla kuin metsälaitumilla yleisiä syitä ovat lisäksi liiallinen kuluminen, ojitus ja vieraslajit. Tehostumisen seurauksena suurimmiksi ongelmiksi ovat nousseet vielä lannoittaminen, lisäruokinta, metsänhoito, ojitus ja ruoppaus sekä laidunalueiden hylkääminen ja metsittäminen.

Suomesta on tällä hetkellä noin 19 000 hehtaaria arvokkaita perinnebiotooppeja, joista vuonna 2000 vain puolet oli hoidettuja (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 30). Näiden lisäksi realistinen perinnebiotooppien kunnostettavissa oleva ala on 40 000 hehtaaria (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 56). Hoitoryhmän tavoitteena oli, että koko Suomessa olisi 60 000 hehtaaria kunnostettuja perinnebiotooppeja jo vuoteen 2010 mennessä. Vuonna 2009 säännöllisen hoidon piirissä oli kuitenkin vain 30 000 hehtaaria (Kempainen ja Lehtomaa 2009 s. 6). Tästä lähes 9 000 hehtaaria oli puustoisia perinnebiotooppeja (Kempainen ja Lehtomaa 2009 s. 70). Hakamaita ja metsälaitumia on kaikkialla Suomessa (Taulukko 1), kun taas lehdesniittyjä vain Ahvenanmaalla ja Varsinais-Suomen saaristossa yhteensä noin 170 ha (Schulman ym. 2008b). Arvokkaita lehdesniittyjä on kuitenkin hieman aikaisemmin arvioitu olevan Satakunnassakin muutamana hehtaarin verran (Vainio ym. 2001 s. 36).

Taulukko 1. Puustoisten perinnebiotooppien inventoidut pinta-alat (ha) maakunnittain vuonna 2009. Toiseksi alimmalla rivillä on luontotyyppien arvioidut kokonaismäärät (ha) ja alimmalla rivillä perinnemaisemien hoitoryhmän asettama kunnostustavoite (ha) (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 56, Schulman ym. 2008b, Kemppainen ja Lehtomaa 2009 s. 70).

Alue	Hakamaa	Metsälaidun	Yhteensä
Lappi	130	238	368
Pohjois-Pohjanmaa	179	703	882
Kainuu	183	786	969
Keski-Pohjanmaa	45	52	97
Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa	117	260	377
Keski-Suomi	89	439	528
Pohjois-Savo	189	882	1071
Pohjois-Karjala	77	122	199
Etelä-Savo	95	266	361
Etelä-Karjala	26	20	46
Kymenlaakso	25	30	55
Päijät-Häme	59	226	258
Kanta-Häme	65	273	338
Pirkanmaa	196	342	538
Satakunta	184	450	634
Varsinais-Suomi	527	957	1484
Uusimaa	124	372	496
Yhteensä	2310	6418	8728
Arvioitu kokonaismäärä	1900–3300	5000–9000	6900–12300
Kunnostustavoite	6000	10000	16000

Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi hyvin hoidettujen perinnebiotooppien määrän tulisi kasvaa pikaisesti (Kemppainen ja Lehtomaa 2009 s. 5). Kunnostustavoitteet ovatkin huomattavasti nykyisiä määriä suuremmat (Taulukko 1). On tutkittu, että perinnebiotooppien määrä tulisi kymmenkertaistaa uhanalaisten lajien suojelemiseksi (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 55).

Perinnebiotooppien säilyttämiseksi on jaettu kansainvälisiä vastuita. Suomen erityisvastuulla on yhdessä Ruotsin ja Viron kanssa lehdesniittyjen säilyttäminen (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 49). Suomella on vielä omana erityisvastuunaan kaskimaille synty-

neiden hakamaiden ja metsälaidunten säilyttäminen. Suomen sisällä kaikille ympäristökeskuksille on lisäksi määritelty omat perinnebiotooppien erityisvastuutyypit, joiden hoitoa tulisi erityisesti maakunnassa edistää (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 56). Lehdesniittyjen erityisvastuualue on Lounais-Suomi, hakamaiden Kainuu, Keski-Suomi, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo sekä Pirkanmaa ja metsälaidunten Kainuu, Keski-Suomi, Pohjois-Savo ja Etelä-Savo.

1.2 Puustoisten perinnebiotooppien eliöstö

Perinnebiotoopit ovat yleisesti maamme runsaslajisimpia elinympäristöjä (Pykälä 2004, Schulman ym. 2008b). Perinnebiotooppien niukkaravinteisuuteen sopeutuneet valo ja lämpöä tarvitsevat eliölajit ovat valloittaneet ympäristöt (Pykälä 2005). Erityisesti harvapuustoisilla perinnebiotoopeilla esiintyy paljon eri eliölajeja (Pykälä 2001 s. 75), jolloin kasvillisuuteen kuuluu niin niitty- kuin metsälajejakin (Schulman ym. 2008b).

Lehdesniittyjen eliölajisto on todella runsas, sillä siinä yhdistyvät sekä niittyjen että lehtojen lajisto (Schulman ym. 2008b). Muun muassa hyönteisiä (*Insecta*), sammalia (*Bryophyta*) ja jäkäliä (*Lichenes*) tavataan paljon lehdesniityillä. Hakamaiden samoin kuin metsälaiduntenkin kasvillisuudessa taas yhdistyvät niittyjen ja metsien lajit. Hakamailla niitykasvillisuus voi olla jopa samanlaista kuin niityillä, ja laidunnuksen seurauksena kookkaat kasvit vähenevät. Tilalle tulee matalia, pieniä heiniä (*Poaceae*) ja karjalle kelpaamattomia kasvilajeja. Myös monet lahoppuilla elävät käävät (*Polyporaceae*) ovat yleisiä. Metsälaitumia hallitsevat metsäkasvit. Erityisesti heinät kuitenkin hyötyvät metsien laiduntamisesta. Metsälaitumilla tavataan paljon lahoppuita, ja sienet (*Fungi*) hyötyvät laidunnuksesta kaikilla puustoisilla perinnebiotoopeilla (Schulman ym. 2008b).

Perinnebiotoopeilla ja muissa ihmisen muuttamissa ympäristöissä elää ensisijaisesti 23,3 % maamme uhanalaisista lajeista (Rassi ym. 2010a s. 56). Tämä tarkoittaa 524 lajia, joista hakamailla ja lehdesniityillä elää ensisijaisesti 46 (Rassi ym. 2010b). Vain metsissä elää ensisijaisesti enemmän uhanalaisia lajeja kuin perinnebiotoopeissa (Rassi ym. 2010a s. 56). Metsälaitumia ei ole erikseen mainittu Suomen lajien uhanalaisuus-kirjassa (Rassi ym. 2010a), luultavasti koska ne voivat olla olemukseltaan hyvin lähellä talousmetsää (Schulman ym. 2008a). Ne on siis voitu liittää uhanalaisuuskatsauksessa metsiin. Tämän takia puustoisissa perinnebiotoopeissa elää luultavasti ensisijaisesti use-

ampi laji kuin edellä mainittu 46. Hävinneistä lajeista perinnebiotoopeissa ja muissa ihmisen muuttamissa ympäristöissä eläviä on 36,7 % (Rassi ym. 2010a s. 56). Näistä kuusi on hakamaiden ja lehdesniittyjen lajeja (Rassi ym. 2010b). Kaikkien luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliöiden suojelemiseksi on asetettu luontodirektiivi (ND 1992). Perinnebiotoopeilla elävistä lajeista listalla on muun muassa perhosista (*Lepidoptera*) apollo (*Parnassius apollo*) ja luhtakirjokääriäinen (*Aterpia chalybeia*) ja putkilokasveista (*Tracheophyta*) pikkunoidanlukko (*Botrychium simplex*) ja ruijanesikko (*Primula nutans* subsp. *finmarchica*; Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 50, VN 1997).

Kaikista eniten perinnebiotoopeissa eläviä uhanalaisia lajeja kuuluu perhosiin, kovakuoriaisiin (*Coleoptera*) ja pistiäisiin (*Hymenoptera*; Rassi ym. 2010b). Samoin hävinneitä on eniten kovakuoriaisissa ja pistiäisissä. Lisäksi moni uhanalainen sieni- ja putkilokasvilaji suosii puoliavoimia puustoisia perinnebiotooppeja. Näiden eliöryhmien uhanalaistuminen ei ole yllättävää, sillä juuri putkilokasvit, perhoset, pistiäiset ja kovakuoriaiset hyötyvät laidunnuksesta ja niitosta eniten (Pykälä 2001 s. 121). On kuitenkin saatu selville, että vaikka harvinaiset kasvilajit vähenevät 20–40 vuoden hoitamattomuuden aikana 45 % ja perinnebiotoopeille tyypilliset lajit usein häviävät, yleisessä kasvilajien runsaudessa ei näy suurta muutosta (Mittlacher ym. 2002, Luoto ym. 2003). Suurin kasvilajien uhanalaistuminen tapahtuukin jo 10 vuoden sisällä hoidon loppumisen jälkeen (Pykälä ym. 2005). Vaikka Pykälä (2001) esitti perhosten hyötyvän laidunnuksesta ja niitosta, Pöyry ym. (2004) selvittivät, että perhoslajeja on eniten hylätyillä perinnebiotoopeilla. Joitain lajeja on kuitenkin vain kauan hoidetuilla perinnebiotoopeilla ja niillä on myös korkein suhteellinen perhoslajiston monimuotoisuus.

Rassi ym. (2010b) selvittivät, että ihmisten muovaamissa perineympäristöissä ehdottomasti suurin syy lajien uhanalaisuuteen on avointen ympäristöjen umpeenkasvu. Harvinaiset kasvilajit kärsivät eniten juuri umpeenkasvusta, eivätkä hoidon puutteesta yleisesti (Pykälä ym. 2005). Ympäristöjen umpeenkasvu jatkuu kuitenkin yhä, kun laidunnusta ja niittoa ei harrasteta niin laajalti kuin aikaisemmin, ja maatiloja autioituu (Rassi ym. 2010b). Lajien uhanalaistumisen syynä voivat olla myös avointen alueiden metsitykset ja rehevöityminen, joka voi johtua niin lannoitteista, laiduntavan muutoksista kuin kaukolaskeumastakin. Varsinkin joillekin kovakuoriaislajeille suurin ongelma on laiduntamisen harvinaistumisesta johtuva karjan lannan väheneminen. Kovakuoriaisia onkin hävinnyt perinnemaisemien lajeista kaikista eniten, 48 lajia.

1.3 Puustoisten perinnebiotooppien hoito

Kunnostuksen jälkeen perinnebiotoopit tarvitsevat säännöllistä hoitoa, jotta ne voisivat säilyttää monimuotoisuusarvonsa (Rassi ym. 2010b). Hoidon tulee olla pitkäjänteistä, sillä esimerkiksi kasvi- ja perhoslajiston elpyminen vie useita vuosia, eivätkä kaikki harvinaiset lajit välttämättä ikinä palaudu alueelle (Pykälä 2003, Pöyry ym. 2005). Ruotsissa 36-vuotisen hoidon avulla puustoisten perinnebiotooppien kasvusto saatiin lähes alkuperäisen kaltaiseksi (Mitlacher ym. 2002). Vähäinen hoito ei myöskään riitä, sillä niukkaravinteiset perinnebiotoopit saattavat rehevöityvät tai kasvaa umpeen (Kemppainen ja Lehtomaa 2009 s. 23) ja lopulta jopa hävitä kokonaan (Schulman ym. 2008b). Hoidon laatu ja jatkuvuus vaikuttavat suuresti perinnebiotooppien edustavuuteen (Schulman ym. 2008a). Hoitosuunnitelma tulisikin tehdä aina kohdekohtaisesti, jotta alueen biologiset, maisemalliset ja historialliset arvot saadaan säilytettyä (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 61, Pykälä 2005). Esimerkiksi vanhaa lehtipuustoa ei kannata raivata vanhalta niityltä, sillä se tuhoaisi alueen nykyiset luontoarvot ilman takuuta edustavan niityn aikaansaamisesta (Pykälä 2001 s. 131).

Kunnostuksessa puustoa ja pensaikkoa raivataan usean vuoden ajan (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 68). Hoitona puustoisilla perinnebiotoopeilla käytetään muun muassa ylläpitöraivausta, laidunnusta tai niittoa sekä raivaus- tai niittojätteen poiskeruuta (Kemppainen ja Lehtomaa 2009 s. 5, Suomi.fi 2013a). Lannoittaminen ja kasvinsuojeluainekäsittelyt ovat kiellettyjä, samoin kuin ojitus ja metsitys (Suomi.fi 2013a). Hoidon perimmäinen tarkoitus tulisi aina olla negatiivisen ravinnetalouden ylläpitäminen eli perinnebiotoopista tulisi poistaa enemmän ravinteita kuin sinne tulee (Vainio ym. 2001 s. 101). Laidunnus onkin hyvä keino kunnostaa ja hoitaa perinnebiotoopeja (Pykälä 2003), mutta siinä ovat usein myös hoidon suurimmat ongelmat. Viljelijä saattaa antaa eläimille lisärehua tai hän on aidannut perinnebiotoopin yhteen kylvönurmen kanssa (Rauramo ja Kekäläinen 2000), vaikka näin ei säädösten mukaan saisi yleensä tehdä (Suomi.fi 2013a). Toimet ovat kiellettyjä, koska niiden vuoksi perinnebiotooppi helposti rehevöityy (Rauramo ja Kekäläinen 2000, Pykälä 2005). Kaikki viljelijät eivät kuitenkaan tiedä tätä, joten olisi suotavaa, että rehevöitymisen syy-seuraussuhteet selitettäisiin tarkemmin tukiehdossa (Schulman ym. 2006).

Samoin laidunnuspaineen on tärkeää olla alueelle sopiva. Liian alhaisessa laidunpaineessa korkeat kasvit runsastuvat harvinaisten matalakasvuisten kustannuksella (Pykälä 2005). Toisaalta perhoset taas yleensä hyötyvät hieman korkeammasta kasvillisuudesta

(Pöyry ym. 2009). Pöyry ym. (2006) ovat kuitenkin myös selvittäneet, että vaikka ravintokasvien suhteen generalistit korkeammasta kasvillisuudesta usein hyötyvätkin, spesiaalisille lyhyempi kasvillisuus on yleensä parempi kasvilajiston runsauden takia. Yleensä ongelma on kuitenkin alhaisen laidunpaineen sijaan liikalaidunnus, sillä eläimiä saisi olla puustoisilla perinnebiotoopeilla hehtaaria kohden huomattavasti vähemmän kuin viljellyillä laitumilla (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 63). Laidunnukseen parhaiten soveltuvia eläimiä ovat yleisesti alkuperäisrodut (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 62). Naudoista liharodut ovat parhaita perinnebiotooppien hoitajia, mutta muidenkin rotujen nuorkarja ja hiehot soveltuvat perinnebiotooppien laiduntamiseen. Nautakarja onkin määrällisesti yleisin perinnebiotooppien laiduntaja (Schulman ym. 2006). Samoin lampaita ja hevosia voi käyttää laidunnukseen, mutta lypsykarja ei periaatteessa sovi luonnonlaitumille, koska se tarvitsee paljon rehua maidontuotannon ylläpitämiseksi (Salminen ja Kekäläinen 2000 s.62). Kaikilla hoidosta kiinnostuneilla ei kuitenkaan ole eläimiä. Tämän ongelman poistamiseksi ProAgria Pirkanmaa ylläpitää Laidunpankkia, jonne niin eläinten kuin laitumien omistajat voivat jättää ilmoituksia (ProAgria Pirkanmaa 2012).

Koska puustoisten perinnebiotooppien kunnostus ja hoito vaativat paljon työtä, on tärkeää, että siitä saadaan myös palkkaa. Perinnebiotooppien hoitajina toimivat pääasiassa viljelijät, koska he voivat saada perinnebiotooppien hoitoon tarkoitettua ympäristötuen erityistukea ja ei-tuotannollista investointitukea (Kempainen ja Lehtomaa 2009 s. 5). Muitakin tukia on, kuten METSO-ohjelman tuet (METSO 2012), mutta on kuitenkin tutkittu, että ympäristötuen kaikista voimakkaimmin luonnon monimuotoisuuteen vaikuttava toimenpide on perinnebiotooppien hoito (Kuussaari ym. 2008). Tähän tukeen tämä tutkielmakin painottuu.

Perinnebiotooppien hoidon tukea voi saada vain viljelijä, joka on sitoutunut ympäristötukeen (Suomi.fi 2013a). Suomessa tämä ei ole ongelma, sillä 90 % viljelijöistämme on tähän sitoutunut (MMM 2011). Lisäksi viljelijällä on oltava vähintään 3 ha peltoa (puutarhatilat 0,5 ha) ja hänen on oltava 18–65-vuotias, jotta perinnebiotooppien hoidon tukea voi saada (Suomi.fi 2013a). Sopimukseen on liitettävä vähintään 0,3 ha maata, mutta yksittäinen alue voi olla pienimmillään 0,05 ha. Perinnebiotooppien hoidon tuki sitouttaa viljelijän viideksi vuodeksi. Koko sopimuskauden ajan tulee pitää hoitopäiväkirjaa, johon kirjataan lohkoittain tehtävät toimenpiteet ja niiden vaikutus ympäristöön.

Tukea perinnebiotooppien hoidosta voi saada enintään 450 €/ha/vuosi, mutta kuitenkin aina kustannusten mukaan (Suomi.fi 2013a). Pienialaisilla kohteilla, jotka ovat 0,05-0,3 ha, tukea saa 200 €/vuosi. Puuston raivaukset muodostavat usein suurimman osan kustannuksista ja siten myös tuesta (Schulman ym. 2006).

Perinnebiotooppien kattavaa hoitoa hankaloittaa muun muassa, että kaikista arvokkaimmat kohteet sijaitsevat usein pientilallisten mailla (Alanen ja Pykälä 2004). Osalla pieniä tiloja perinnebiotooppien laidunnus on jatkunut tähän päivään saakka jopa ilman tukia (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 79). Moni pientilallinen on kuitenkin ikääntynyt, eikä kaikille tiloille löydy jatkajaa (Alanen ja Pykälä 2004). Samalla pientilojen karjanhoito on monin paikoin loppunut, ja karjatilojen määrä vähentynyt yleisesti (Matilda maataloustilastot 2013). Perinnebiotooppien hoidon loppumiseen on näissä tapauksissa suuri uhka, vaikka joku isompi tila maat ostaisikin tai vuokraisi. Suurilla tiloilla kiinnostus perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon ei nimittäin yleensä ole niin suurta kuin pientiloilla (Pykälä ja Alanen 2004).

1.4 Viljelijät ympäristönhoitajina

Miten viljelijät sitten saadaan hoitamaan perinnebiotooppeja ja luontoa muutenkin? Viljelijät ovat heterogeeninen joukko (Schmitzberger ym. 2005, Kaljonen 2006), joten yhtä oikeaa vastausta tähän ei ole. Ympäristönhoitoon vaikuttavat kuitenkin asenteet maataloutta ja luontoa kohtaan sekä tilan taloudellinen tilanne (Schmitzberger ym. 2005, Herzon ja Mikk 2007). Kaljonen (2000) on lisäksi selvittänyt, että maanviljelijän tiedot maatalouden ympäristövaikutuksista sekä tilan toiminta ehdot ja tuotanto tavoitteet vaikuttavat tilan ympäristötavoitteisiin. Myös tieto luonnon toiminnasta vaikuttaa käyttäytymiseen (Ahnström 2009 s. 33), samoin kuin eri tahojen (muun muassa erilaiset järjestöt) mielipiteet sopivista hoitokeinoista ja maatalouden ympäristöriskeistä (Kaljonen 2000, Silvasti 20003).

Yleisesti tilallisten tavoitteena on pitää pellot hyvässä kunnossa, jotta seuraavalla sukupolvellakin olisi mahdollisuus viljelyyn (Kaljonen 2000, Silvasti 2003, Kaljonen 2006). Tämän katsotaan olevan iso osa maanviljelijän ammattitaitoa (Kaljonen 2000). Pelloista kuulu viljelijöiden mielestä pitää hyvää huolta myös, jotta muutkin voisivat nähdä viljelijän ammattitaidon (Kaljonen 2000, Burton ym. 2008, Ahnström 2009 s. 64). Samoin maalaismaisemasta huolehtiminen koetaan tärkeäksi, sillä silloin säilytetään usein itselle

arvokasta ympäristöä (Kaljonen 2000). Viljelijöiden mielestä monet ympäristönhoidolliset työt, kuten suojavyöhykkeet, ovat kuitenkin pelloista ja ympäristöstä huolehtimista vastaan (Kaljonen 2000). Viljelijät ovat myös varovaisia, eivätkä luota uusiin tuotantomuotoihin ynnä muihin ennen kuin niitä on kokeiltu omilla pelloilla (Kaljonen 2006).

Kaljonen (2000) tunnisti neljä eri strategiaa viljelijöiden sitoutumisesta ympäristötavoitteisiin: pakotetut, taipuvat, tehotuottajat ja ympäristövastuunkantajat. Schmitzberger ym. (2005) jakoivat viljelijät lähes samoihin luokkiin Itävallassa. Kaljosen (2000) mukaan pakotetut tekevät ympäristönhoitotöitä pakon edessä ja kritisoiden, mutta vain jos toiminta on kannattavaa. Taipujat ovat hyväksyneet ympäristötuen ehdot, sekä alkaneet pohtia valintoja ja toimia ympäristönkin kannalta. Taipujat ovat silti mielestään tehneet tarpeeksi luonnon hyväksi ympäristötukeen sitoutuessaan. Pakotetut ja taipuvat luettiin Kaljosen (2000) tutkimuksessa talonpoikaisiin maanviljelijöihin, jotka Schmitzbergerin ym. (2005) Itävallassa suorittaman tutkimuksen perusteella hoitavat luonnon monimuotoisuutta usein kuitenkin huomaamattaan. Tehotuottajat taas hoitavat ympäristöä, koska se on taloudellisesti kannattavaa kustannus-hyötynäkökulmasta (Kaljonen 2000). He hakevat siis tehokkuutta myös ympäristönhoitoon ja -hoidosta. Ilman kunnollista hyötyä se koetaan turhaksi (Schmitzberger ym. 2005). Ympäristövastuunkantajat haluavat ottaa ympäristön huomioon kaikessa toiminnassa, eivätkä ajattele vain tehokkuutta (Kaljonen 2000). He ovat usein myös valmiita tekemään enemmän kuin tukiehdoissa vaaditaan. Ympäristövastuunkantajat ainoana ryhmänä myös myöntävät maatalouden ympäristöriskit ja ovat valmiita muuttaman viljelymenetelmiä. Yleisesti voidaan sanoa, että luonnosta kiinnostuneet ovat valmiimpia hoitamaan ympäristöä, samoin kuin toimintaa laajentavat eli tulevaisuuteen positiivisesti suhtautuvat (Herzon ja Mikk 2007), sekä nuoret viljelijät (Kaljonen 2000). Kuitenkin lähes kaikki viljelijät olivat Herzonin ja Mikkin (2007) tutkimuksessa valmiita lisäämään ympäristöjen monimuotoisuutta biodiversiteetin lisäämiseksi.

Ympäristönhoidon tulee olla vapaaehtoista (Kaljonen 2006) ja näin onkin kunnes viljelijä sitoutuu tukeen (Burton ym. 2008). Koska tukiehdoissa määritellyt hoitotavat ja -keinot ovat niin tarkasti rajattuja, viljelijöille ei jää tilaa käyttää ja näyttää kykyjään. Niitä kuitenkin haluttaisiin hyödyntää, sillä osaamisen avulla voi tulla ”hyväksi viljelijäksi”, joksi kaikki haluavat. Papereiden täyttämistä tukien saamiseksi viljelijät taas eivät pidä oikeana työnä (Silvasti 2003).

Ympäristöhaitoista pientilalliset syyttävät helposti tehotuottajia ja tehotuottajat taas pientilallisia (Kaljonen 2000). Lisäksi viljelijät pitävät syyllisinä teollisuutta ja yhdyskuntajätettä. Viljelijät eivät siis helposti myönnä, että omassa toiminnassa voisi olla vikaa (Kaljonen 2000, Silvasti 2003). Kaikki viljelijät eivät myöskään oikeasti tiedä elinkeinonsa aiheuttamista ympäristövaikutuksista (Herzon ja Mikk 2007), koska pitävät sitä työskentelynä yhdessä luonnon kanssa (Silvasti 2003). Onkin tutkittu, ettei ympäristötuki ole luonut uutta laajaa ympäristön oikeasti huomioonottavaa viljelijäsukupolvea, vaikka osa viljelijöistä tällaisia toki on (Burton ym. 2008). Ympäristötuesta mukanaolo ei ole myöskään saanut viljelijöitä muuttamaan ajatteluaan ympäristöä kohtaan (Herzon ja Mikk 2007). Tästäkin huolimatta tämän päivän viljelijällä on kaksi identiteettiä: ruuan- ja yhteishyväntuottaja (Ahnström 2009 s. 65).

Vaikka ja koska viljelijät ovat heterogeeninen joukko (Schmitzberger ym. 2005, Kaljonen 2006), tulee erityisympäristötukien ja niiden tukiehtojen olla mahdollisimman houkuttelevia suurelle viljelijäjoukolle. Vain näin yhä useampi sitoutuu tukiin ja alkaa hoitaa lähiympäristöään. Tämän takia tässä tutkielmassa selvitetään viljelijöiden näkemyksiä perinnebiotooppien hoidon tuesta.

2 TUTKIELMAN TAVOITTEET

Maisterintutkielmani tavoitteena on kyselytutkimuksen avulla selvittää viljelijöiden kokemia haasteita hoidettaessa puustoisia perinnebiotooppeja tuen avulla. Tarkoituksena on tarkastella myös vastaajien antamia parannusehdotuksia perinnebiotooppien hoidon tukeen ja puustoisten perinnebiotooppien hoitokenttään. Hoitokentällä tarkoitetaan kaikkia tekijöitä, jotka liittyvät viljelijän kannalta perinnebiotooppien hoitoon. Näiden löytöjen pohjalta tavoitteenani on ehdottaa muutoksia nykyisiin käytäntöihin, jotta perinnebiotooppien hoidosta tulisi suositumpaa.

Tutkimus on kuvaileva. Kuvailevaan tutkimukseen päädyttiin, koska selvityksiä tältä osa-alueelta ei juuri ole. Aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet perinnebiotooppien hoitotukeen yleisellä tasolla tai sitten kaikkiin erityisympäristötukiin yhdessä.

Tutkimuksen tavoitteena on löytää vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä ovat puustoisten perinnebiotooppien hoitoa eniten rajoittavat tekijät perinnebiotooppien hoidon tuen piirissä? Onko edellisissä eroja esimerkiksi asuin-kuntaan tai hoidettavien perinnebiotooppien määrään verrattaessa?
- Miten vastaajien mielipiteet ongelmien haasteellisuuksista linkittyvät toisiinsa? Löytyykö niiden väliltä yhteistä selittävää tekijää?
- Miksi hoitajienkin mailla on kunnostamattomia perinnebiotooppeja ja miksi hoito lopetetaan?
- Miten viljelijät toivovat hoitokenttää muutettavan?
- Miten perinnebiotooppien hoidon tukea ja koko hoitoprosessia tulisi muuttaa, jotta siitä tulisi houkuttelevampaa?

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena. Vastausalueeksi ei haluttu koko Suomea, koska silloin kysely olisi täytynyt lähettää todella monelle, jotta otanta olisi ollut tarpeeksi suuri. Kyselyt haluttiin kuitenkin lähettää muutamaa maakuntaa, jotta saataisiin aineistoa hieman laajemmalta alueelta ja vastaajia tarpeeksi aineiston analysointia varten.

Tutkimuksen vastausalueeksi muodostui Varsinais-Suomi, Satakunta ja Keski-Suomi. Nämä alueet valittiin, koska WWF Suomen ja Tapion metsälaidunhanke sijoittuu Varsinais-Suomeen ja Satakuntaan (WWF 2012), kun taas Keski-Suomen alueella on juuri päättynyt myös puustoisiin perinnebiotooppeihin liittynyt Härkää sarvista -hanke (Keski-Suomen ELY 2012). Kaikilla alueilla on lisäksi kohtuullisen paljon puustoisia perinnebiotooppeja, samoin kuin hoidossa olevia perinnebiotooppeja yleisesti (Kempainen ja Lehtomaa 2009 s. 68 ja 70).

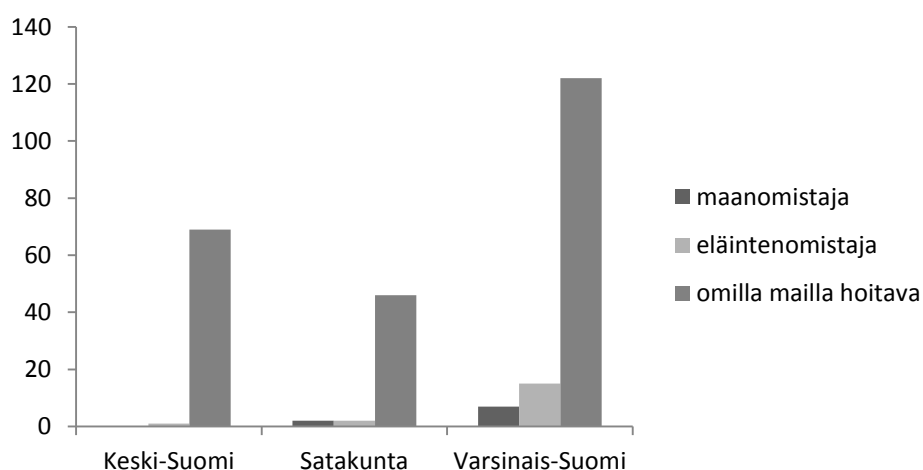
3.1 Otanta

Kysely lähetettiin Keski-Suomen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueilla kaikille henkilöille, jotka täyttivät asetetut ehdot: heillä oli hoidossa puustoinen perinnebiotooppi ja he olivat saaneet perinnebiotooppien hoidon tukea ainakin vuoteen 2005 asti. Tutkimuksessa ei siis tehty tietoista otantaa, vaan kysely lähetettiin koko perusjoukolle.

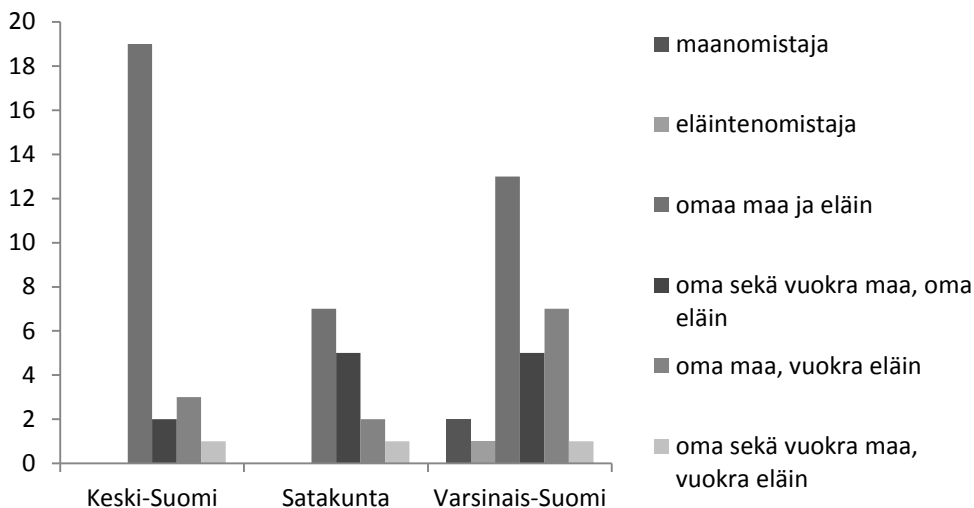
Varsinais-Suomen ja Satakunnan yhteystiedot saatiin kuntien Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta ja Keski-Suomen Maaseutuvirastolta. Tutkimuksessa lähetettiin yhteensä 264 kyselylomaketta maanviljelijöille ja maanomistajille. Maanviljelijät olivat joko omilla mailla perinnebiotooppeja hoitavia tai toisten mailla hoitavia (jäljempänä eläintenomistaja). Maanomistajat taas olivat vuokranneet perinnebiotooppinsa viljelijän hoidettaviksi.

Keski-Suomeen kyselyitä lähetettiin yhteensä 70, Satakuntaan 50 ja Varsinais-Suomeen 144 kappaletta. Jakaumat eri vastaajatyyppeiden välillä on esitetty kuvassa 1. Satakunnan ja Varsinais-Suomen kyselyt lähetettiin 6.11.2012 ja vastausaikaa annettiin 23.11.2012 asti. Keski-Suomeen kyselyt lähetettiin viikko toisia myöhemmin eli 13.11.2012 ja vastausaikaa näille annettiin 30.11.2012 asti. Vastausaikaa oli reilut kaksi viikkoa.

Vastauksia saatiin yhteensä 69 kappaletta eli vastausprosentti oli 26,1. Vastauksista 29 eli 42 % tuli Varsinais-Suomesta, 15 eli 22 % Satakunnasta ja 25 eli 36 % Keski-Suomesta. Vastaajista 2 oli maanomistajia ja 1 eläintenomistaja, eli tutkimusta maanomistajista tai eläintenomistajista ei voitu tehdä. Näistä saatua aineistoa käytettiin kuitenkin tutkimuksessa muiden joukossa. Loput 66 vastaajaa hoitivat perinnebiotooppeja omilla maillaan siten, että 39 kappaletta hoiti vain omilla mailla omilla eläimillä ja 30 kappaletta oli omien perinnebiotooppien lisäksi vuokrannut joko eläimiä tai perinnebiotooppeja tai molempia (Kuva 2).

Kuva 1. Perusjoukon jakautuminen eri vastaajatyyppeihin maakunnittain.

Kuva 2. Vastaajien jakautuminen eri hoitotyyppeihin maakunnittain.

3.2 Kyselylomake

Kyselylomakkeita tehtiin kolme erilaista; yksi maanomistajille, yksi eläintenomistajille ja yksi omilla mailla hoitaville. Peruskysymykset olivat kaikissa samat hieman eri sanoin muotoiltuina. Liitteenä on omilla mailla hoitaville lähetetty kyselylomake, sillä siitä löytyvät kaikki kysymykset (Liite 1). Kyselylomakkeiden lisäksi vastaajille lähetettiin saateteksti, jossa kerrottiin tutkimuksesta tarkemmin (Liite 2), ja vastauskuoret, joista oli postimaksut valmiiksi maksettu. Lisäksi annettiin mahdollisuus vastata verkossa, jotta vastausprosentti olisi mahdollisimman suuri.

Kyselyn kolmas osio käsitteli tutkimuksen kannalta tärkeintä aihetta eli perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon ongelmia ja niiden ratkaisuja (Liite 1). Ensimmäisessä kysymyksessä oli lueteltu mahdollisia ongelmia, jotka vastaajien tuli arvottaa nollasta viiteen eli käytössä oli Likert-asteikon muunnos. Mahdollisissa haasteissa oli lueteltuna aikaisemmista tutkimuksista saatuja tuloksia, mutta niillä pyrittiin myös kattamaan koko hoitokenttä. Osiossa kysyttiin myös avoimessa kysymyksessä, miten tukikenttää tulisi muuttaa, jotta se olisi viljelijöille houkuttelevampi. Lopuksi kysyttiin vielä syitä mahdolliseen hoidon lopettamiseen perinnebiotooppien hoidon tuen avulla. Näiden kysymysten avulla oli tarkoitus saada vastauksia itse tutkimuskysymyksiin. Ongelmien kohdalla päädyttiin Likert-asteikkoon, koska hoitokenttä oli kohtuullisen tiedossa ja näin saatiin kvantitatiivista aineistoa. Muutosehdotuksia sekä hoitamattomuuden ja hoidon

lopettamissyitä taas kysyttiin avoimilla kysymyksillä, sillä näitä ei tunnettu etukäteen. Vastaajille haluttiin myös antaa vapaat kädet vastausten suhteen.

Kyselyn muiden osioiden tarkoituksena oli selvittää, millainen hoitokenttä vastaajalla oli. Kysymykset liittyivät muun muassa hoidettaviin perinnebiotooppeihin, hoitohalukkuuden syihin, vuokraukseen ja taustatietoihin kuten sukupuoleen ja asuinkuntaan (Liite 1). Näitä selventäviä tietoja käytettiin hyödyksi analysointeja tehtäessä.

3.3 Aineiston analysointi

Analysointiin käytettiin PASW® Statistics 18 -ohjelmaa (PASW Statistics 18.0.0, IBM, USA). Koska aineisto koostui ordinaali- ja nominaaliasteikollisista muuttujista, päädyttiin analysoinnissa käyttämään ristiintaulukointia, Khiin neliö (χ^2) -testiä, pääkomponenttianalyysiä ja varianssianalyysiä (Erätuuli ym. 1994 s. 43). Muutosehdotuksia, perinnebiotooppien hoidon lopettamis- ja kunnostamattomuussyitä tarkasteltiin kappalemäärinä ja prosenttiosuuksina.

χ^2 -testiä käytettiin, koska haluttiin selvittää, ovatko muuttujat perusjoukossa riippumattomia (Alkula ym. 2002 s. 216–219). Ristiintaulukointia käytettiin tämän jälkeen muodostamaan kuva mahdollisista riippuvuuksista (Metsämuuronen 2011 s. 357). Analysointeja varten aineistoa täytyi tiivistää, jotta soluihin saatiin tarpeeksi suuret arvot (Metsämuuronen 2011 s. 358). Kyselyssä vastaajat valitsivat ongelman suuruuden 6-asteisesta asteikosta, mutta se tiivistettiin 2-asteiseksi. Vaihtoehdot ”ei ollenkaan”, ”vähän” ja ”melko vähän” yhdistettiin ”enintään melko pieneksi”, ja vaihtoehdot ”kohtalaisesti”, ”melko paljon” ja ”paljon” yhdistettiin ”vähintään kohtalaiseksi”.

Koska moni vastaaja piti useaa ongelmaa haasteellisena, voitiin olettaa niiden korreloivan voimakkaasti keskenään. Tämän takia suoritettiin pääkomponenttianalyysi, jotta löydettäisiin ongelmien välisiä yhteyksiä (Metsämuuronen 2011 s. 650). Otoksoon tulisi pääkomponenttianalyysissä olla vähintään viisinkertainen muuttujien määrään nähden, mutta pienemmilläkin otoskooilla analyysiä voidaan käyttää, jos muuttujien väliset korrelaatiot ovat korkeita (Metsämuuronen 2011 s. 654). Viisinkertaisesta määrästä ei jäädä kovin kauas (otoskoko 69, kun tulisi olla 95 muuttujia ollessa 19) ja korrelaatiot olivat korkeita, joten analyysimenetelmää päätettiin käyttää.

Yksisuuntaista varianssianalyysiä käytettiin pääkomponenttianalyysin jälkeen pääkomponenttipisteiden tutkimiseen. Varianssianalyysiä käytettiin, sillä haluttiin selvittää erilaisten taustatekijöiden, kuten asuinmaakunta, vaikutuksia pääkomponenttipisteisiin (Alkula ym. 2002 s. 244) ja löytää mahdollinen yleisesti vastaajien mielipiteisiin vaikuttava tekijä.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat yleistettävyyys, mittarin eli kyselyn sopivuus kyseisen ongelman selvittämiseen ja toistettavuus (Metsämuuronen 2011 s. 125).

Kyselylomake luotiin tätä tutkimusta varten. Kyselylomaketta muokattiin asiantuntijaryhmän kesken, jonka jälkeen sitä testattiin muutamalla viljelijällä, jotta saatiin selville vaikeasti ymmärrettävät ja turhat kysymykset (Vehkalahti 2008 s. 48). Tästä huolimatta kyselylomake olisi voinut olla lyhyempi, sillä osaa vastauksista ei analysoinnin ja tulosten tarkastelun vaiheissa tarvittu. Ne eivät varsinaisesti sopineet ongelman selvittämiseen. Lyhyempi kyselylomake olisi voinut johtaa myös suurempaan vastausprosenttiin (Vehkalahti 2008 s. 48). Pitkästä kyselystä huolimatta yksittäisten kysymysten kohdalla oli yleisesti vain muutama puuttuva vastaus. Näitä ei korvattu esimerkiksi ryhmien keskiarvoilla (Metsämuuronen 2011 s. 340), vaan kohdat jätettiin tyhjiksi.

Tutkimuksen luotettavuutta oltaisi voitu lisätä selvittämällä, miksi suurin osa jätti vastaamatta kyselyyn ja toimiko mahdollisesti jokin tietty vastaajajoukko näin (Alkula ym. 2002 s. 140). Tämä olisi ollut kätevintä hoitaa soittamalla osalle kyselynsaaneista, mutta koska se olisi vienyt paljon aikaa ja edellyttänyt lisärahoitusta, siihen ei ryhdytty.

Tutkielmani kysymystä viljelijöiden ja maaomistajien kokemista pullonkauloista olisi todennäköisesti ollut paras tutkia eri menetelmien triangulaationa (Alkula ym. 2002 s. 70). Kattavimman aineiston olisi luultavammin saanut lähettämällä ensin kyselylomakkeita kohtuulliselle määrälle viljelijöitä ja maanomistajia, jonka jälkeen olisi haastatellut näistä kiinnostavimpia. Näin olisi saatu sekä kattava aineisto että syvällistä tietoa, mutta samalla kustannukset olisivat nousseet samoin kuin työn määrä. Näiden asioiden takia päädyttiin tekemään pelkkä kyselytutkimus.

Koska vastaajajoukko ei ollut suuri ja valittu tutkimusalue on vain pieni osa koko Suomea, vastauksia ei voi kevyesti yleistää koko Suomea koskeviksi. Tutkimus antaa kui-

tenkin suuntaa-antavaa tietoa tämän ajan viljelijöiden mielipiteistä. Kyselytutkimus on helppo toistaa myöhemmin, esimerkiksi uuden ympäristöohjelmakauden aikana, ja vertailla miten uusi hoitokenttä vaikuttaa mielipiteisiin ja kokemuksiin.

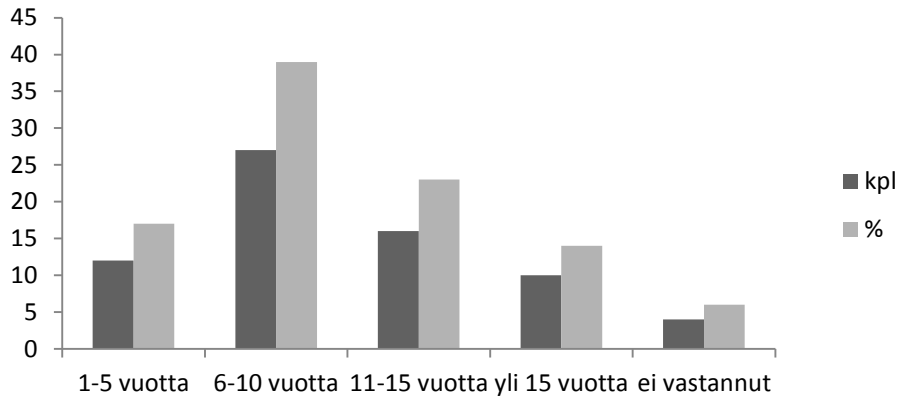
4 TULOKSET

Vastauksia saatiin yhteensä 69 kappaletta. Näistä 29 tuli Varsinais-Suomesta, 15 Satakunnasta ja 25 Keski-Suomesta (Kuva 2). Perinnebiotooppien hoidon tukea sai kyselyn vastaushetkellä 47 henkilöä eli 68 % vastaajista. 22 kappaleella eli 32 %:lla tuki oli loppunut aikaisintaan vuonna 2005. Tukivuosia vastaajille oli kertynyt vaihtelevasti, mutta yleisin aika oli 6–10 vuotta (Kuva 3). Tämä saatiin selville laskemalla kysytyistä tuensaannin aloitus- ja mahdollisista lopetusvuosista kokonaisajat. Ajat jaettiin neljään luokkaan: 1–5 vuotta, 6–10 vuotta, 11–15 vuotta ja yli 15 vuotta.

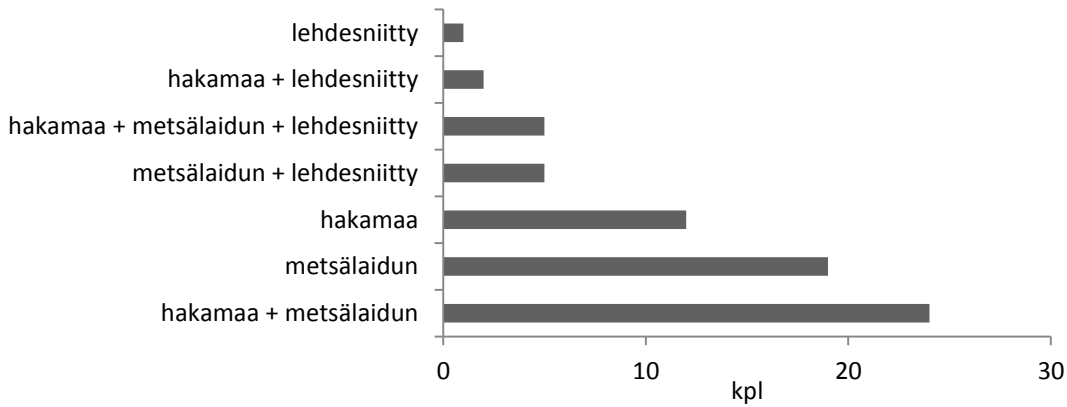
Hoidettavia perinnebiotooppeja oli vastaajilla pinta-alallisesti vähän. Kyselyn vastaus-ten pohjalta muodostettiin neljä luokkaa: 0–2,49 ha, 2,5–4,99 ha, 5–10 ha ja yli 10 ha. Yli puolet vastaajista osui kahteen ensimmäiseen luokkaan ja vain 11 vastaajalla ala oli yli 10 ha. Usein yksittäiset alueet olivat kaikilla vastaajilla alle hehtaarin kokoisia.

Yleisin hoidettava puustoinen perinnebiotooppi tyyppi oli metsälaidun. Sellaista hoiti 53 kappaletta vastaajista. Useampi vastaajista hoiti vain yhtä puustoista perinnebiotooppityyppiä kuin useampaa samaan aikaan (Kuva 4). Perinnebiotoopin hoitajana oli useimmiten myös vain yksi eläinlaji. 23 %:ssa tapauksista laiduntavia lajeja oli useampi kuin yksi. Lihakarja oli selvästi yleisin, sillä sitä käytti 32 vastaajaa eli lähes puolet. Muita lajeja olivat lampaat (19 kpl), hevoset (18 kpl), lypsykarja (16 kpl) ja yhdellä myös alpakat.

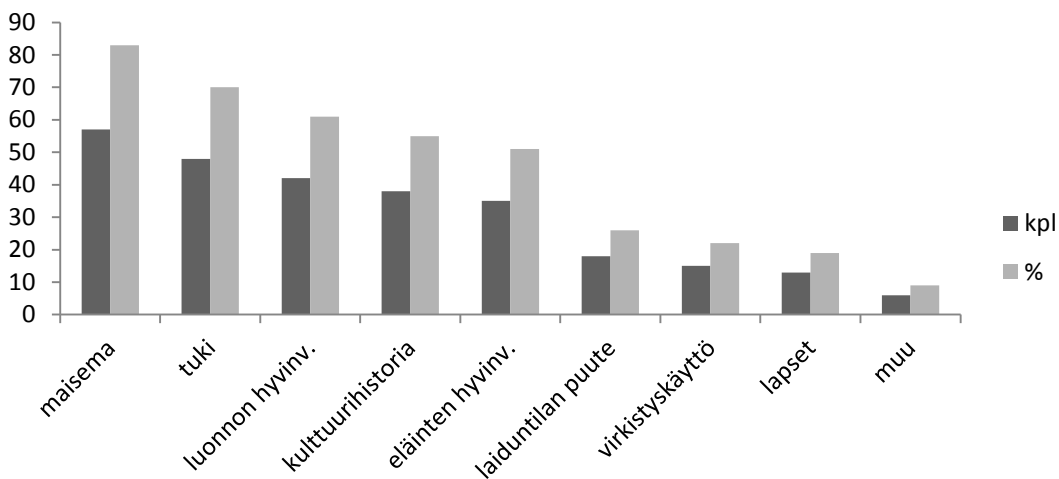
Suurin osa vastaajista piti avautuvaa maisemaa syynä kunnostaa puustoisia perinnebiotooppeja (Kuva 5). Samoin tuki, luonnon hyvinvointi, kulttuurihistoria ja eläinten hyvinvointi olivat yleisesti tärkeitä syitä kunnostukseen. Muuna syynä kolme oli vastannut alueen laidunnuksen pitkän historian.

Kuva 3. Vastaajien tukivuosien määrät.

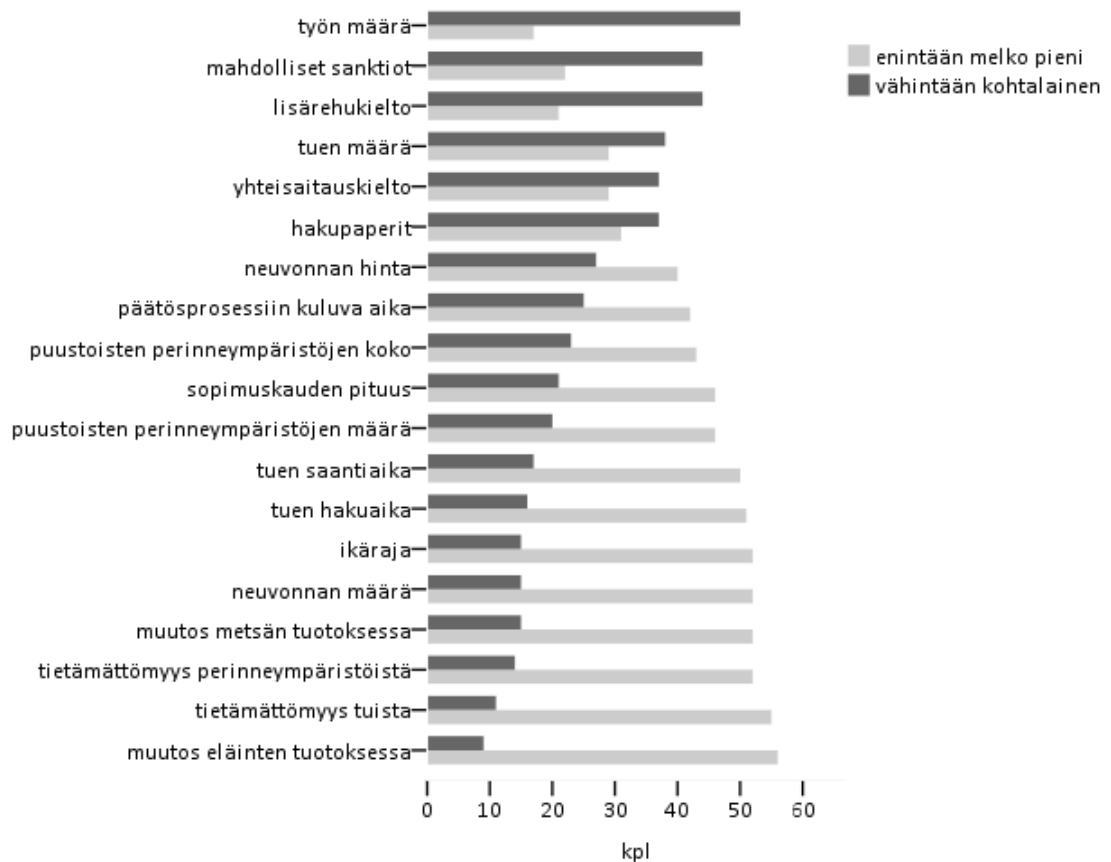
Kuva 4. Vastaajien hoitamat puustoiset perinnebiotoopit.

Kuva 5. Puustoisten perinnebiotooppien kunnostukseen ilmaistut motiivit.

4.1 Hoidon ongelmat

Hoidon ongelmien määrittämiseksi kyselyssä oli lueteltu 19 mahdollista ongelmaa, joita vastaajien tuli arvottaa. Suurimmiksi haasteiksi osoittautuivat työn määrä, mahdolliset sanktiot, lisärehun antamisen kieltö, tuen määrä, kieltö aidata perinneympäristöt yhteen kylvönurmien kanssa sekä hakupaperit (Kuva 6). Koska yli puolet vastaajista ajattelee, että nämä kuusi ovat vähintään kohtalaisia ongelmia, keskitytään tutkimuksessa tältä osin niihin.

Kuva 6. Viljelijöiden mielipiteet ongelmien vaikutuksista puustoisten perinnebiotooppin hoitohalukkuuteen. Tässä on käytetty samaa tiivistettyä asteikkoa kuin analysoinneissa, jotta kuvasta on saatu helpommin ymmärrettävä.

4.1.1 Työn määrä

Työn määrän kohdalla ongelmat painottuivat vastauksissa muutamaankin tekijään. Useampi oli sitä mieltä, että työtä on liikaa suhteessa tuen määrään. Yksi kirjoittikin, että ”tuen taso laskenut, työn määrä sama, kustannukset nousseet”. Moni valitteli myös töiden osumista muutenkin kiireiseen aikaan eli keväaseen ja kesään. ”Aitojen tekeminen joka kevät uudestaan” oli ongelmana yhdellä, sillä ”ELY-keskus ei ymmärrä, että hirvet hajottavat aitoja”. Muutenkin aitauksen raskautta ja vaativuutta pidettiin ongelmana. Toisella taas joki tulvi aina keväisin, jolloin sillat pitää rakentaa vuosittain uudestaan. ”Juomapaikka teetti työtä joka päivä” yhdelle vastaajista, samoin eläinten valvonta vei paljon aikaa.

Vastausten pohjalta ajateltiin työn määrän ongelmallisuuteen voivan vaikuttaa niin eläinten kuin hoidettavien perinnebiotooppien määrät, sillä kummankin lisääminen oletettavasti kasvattaa myös työmäärää. Analysointia varten kummastakin selittäjästä täytyi käyttää tiivistettyä aineistoa. Eläinten määrät jaettiin ryhmiin 1–20 eläintä, 21–99 eläintä (käytännössä 25–80) ja 100- eläintä. Perinnebiotooppien kohdalla käytettiin aikaisemmin kuvattua ryhmittelyä (ks. kpl 4). Vaikka työtä olisikin enemmän, ei kummankaan selittäjän kohdalla kuitenkaan löytynyt tilastollisia eroja vastausten välillä (Taulukko 2). Työn määrän pitämiseen ongelmana eivät siis vaikuta ainakaan tämän tutkimuksen pohjalta eläinten tai perinnebiotooppien määrät.

Taulukko 2. Eläinten tai perinnebiotooppien määrän ja työn määrän ongelmana pitämisen välisten χ^2 -riippumattomuustestien tulokset.

Selittäjä	Likelihood Ratio Value	df	P
Eläinten määrä	2,202	2	0,333
Perinnebiotooppien määrä	1,992	3	0,574

4.1.2 Mahdolliset sanktiot

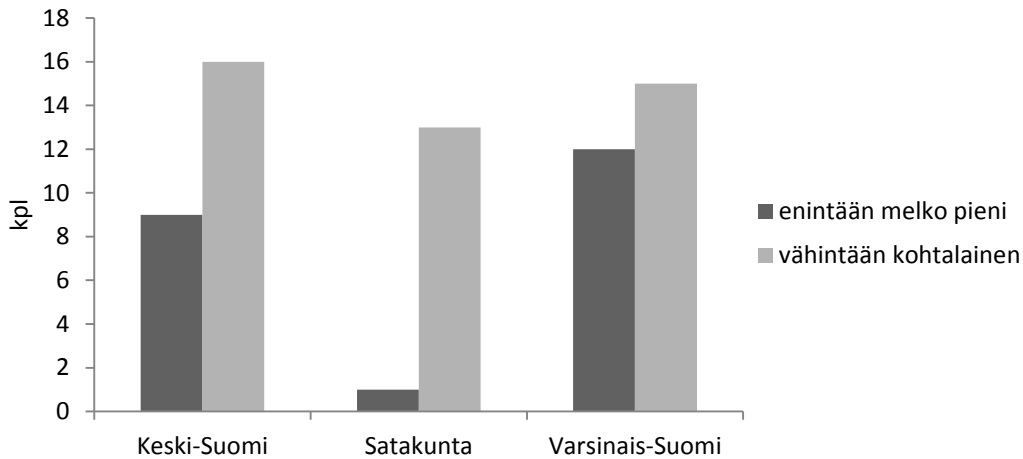
Sanktioiden kohdalla vastaajien mielipiteet ongelmallisuuden ytimestä vaihtelivat. Tarkastajien toimintaa oli kuitenkin moittinut useampi. Tähän liittyviä vastauksia olivat ”erimieliset tarkastajat”, ”niuhotus” ja ”tarkastajat löytävät aina jotain virheitä!” Yksi kirjoitti, että sanktiot ovat älyttömiä pienistä rikkeistä. Tämä voi toisen mukaan aiheuttaa ”pelkoa monen vuoden takaisin perinnästä”. Vastauksista paistoi myös läpi tukiehtojen paikoittainen epämääräisyys, sillä tuensaaja ”ei aina arvaa mitä vaaditaan” ja sanktio ”voi tulla mistä vaan”.

Koska vastaukset mahdollisten sanktioiden ongelmallisuudesta painottuivat tarkastajien toimintaa, ajateltiin asuinmaakunnan voivan vaikuttaa sanktioiden pitämiseen ongelmana. Viranomaiset kun voivat toimia eritavalla eri kunnissa. Eri kunnissa asuvien välillä olikin tilastollista eroa (Taulukko 3). Satakunnassa lähes kaikki vastaajat pitivät mahdollisia sanktioita vähintään kohtalaisena haasteena, kun toisissa maakunnissa vastausten jakautuminen enintään melko pienen ja vähintään kohtalaisen välillä oli kohtuullisen tasaista (Kuva 7).

Toinen mielipiteisiin vaikuttava tekijä saattaisi voida olla muiden erityisympäristötukien saaminen, koska tällöin tarkastuksen todennäköisyys kasvaa ja riskejä virheisiin on enemmän. Kyselyssä selvitettiin lumo-tuen saantia, joten tätä käytettiin toisena selittäjänä. Vastaajista 29 kappaletta sai tai oli saanut luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen tukea. Analysoinneissa selvisi, ettei lumo-tuen saajien ja sitä saamattomien välillä ollut tilastollista eroa (Taulukko 3).

Taulukko 3. Kunnan tai lumo-tuen ja mahdollisten sanktioiden pelon välisten χ^2 -riippumattomuustestien tulokset. Lihavoidulla tilastollisesti merkitsevä riippuvuus.

Selittäjä	Likelihood Ratio Value	df	P
Kunta	7,048	2	0,029
Lumo-tuki	0,000	1	0,986

Kuva 7. Mahdollisten sanktioiden kokeminen haasteena maakunnittain jaoteltuna.

4.1.3 Lisärehun antamisen kieltö

Lisärehukiellon osalta moni oli sitä mieltä, että rehun antaminen tulisi olla osittain sallittua. Varsinkin syksyille toivottiin muutosta, sillä ”ei metsässä riitä ruoka syksyllä”. Yksi perusteli asian sillä, että ”laidunnusajan lopussa hyvä antaa jotta tiinehtyy”. Myös kuiville kesille yksi toivoi poikkeusta sääntöihin. Yksi oli todennut, että ”lampaiden kesynä pitämiseksi pakko viedä jotain rehua”. Oltiin myös sitä mieltä, että ”eläimet pyrkivät peltolaitumille, kun eivät saa ehkä kasvuaan vastaavaa energiaa” ja että ”vasikat heikompia kuin peltolaitumella”. Toisaalta yksi oli vastannut kiellon olevan ”ihan huuhaata”.

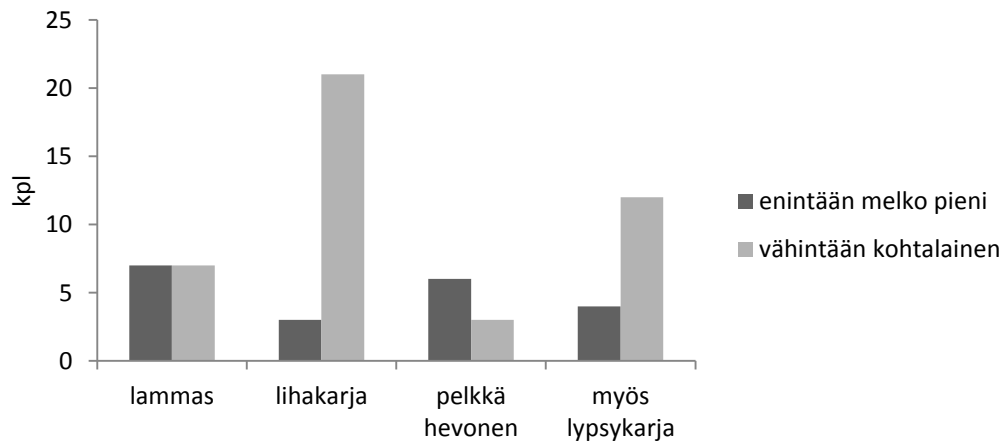
Vastausten, joissa erityisesti metsiä tunnuttiin pitävän ongelmallisina, pohjalta ajateltiin lisärehukiellon pitämiseen ongelmana voivan vaikuttaa hoidettavien perinnebiotooppien tyyppin. Analysointia varten aineistoa täytyi tiivistää, joten muodostettiin seuraavat ryhmät: hakamaa, metsälaidun, hakamaa ja metsälaidun sekä myös lehdesniitty. ”Hakamaa” tarkoittaa pelkkiä hakamaita hoitavia tiloja, ”metsälaidun” pelkkiä metsälaitumia hoitavia, ”hakamaa ja metsälaidun” kumpiakin hoitavia tiloja ja ”myös lehdesniitty” tiloja, joilla hoidetaan lehdesniittyjä ja mahdollisesti myös hakamaita ja/tai metsälaitumia. Tilastollista eroa eri perinnebiotooppeja hoitavien väliltä ei löytynyt (Taulukko 4).

Toinen vaikuttava tekijä ajateltiin voivan olla laiduntava eläinlaji erilaisten ravinnontarpeiden takia. Analysointia varten aineistoa täytyi tiivistää, joten luotiin seuraavat ryh-

mät: lammas, nautakarja, pelkkä hevonen sekä myös lypsykarja. ”Lammas” tarkoittaa pelkkien lampaiden tai lampaiden ja hevosten tiloja, ”nautakarja” pelkkien nautakarjojen tai nautakarjan ja hevosten tiloja, ”pelkkä hevonen” pelkkien hevosten tiloja ja ”myös lypsykarja” kaikkia tiloja, joilla oli lypsykarjaa sekä mahdollisesti muita eläimiä. Lypsykarjaa käytettiin yhdistävänä tekijänä, sillä ne tarvitsevat paljon rehua maidontuotannon ylläpitämiseksi (Salminen ja Kekäläinen 2000 s.62). Eri eläinlajeja laidunnuttavien välillä olikin tilastollista eroa (Taulukko 4). Jos tilalla oli nautoja, lisärehukielloa pidettiin useammin vähintään kohtuullisena ongelmana kuin tiloilla, joilla nautoja ei ollut (Kuva 8). Ero oli kuitenkin suurempi lihakarjatiloihin kuin myös lypsykarjaa omistavilla tiloilla.

Taulukko 4. Perinnebiotooppien tyypin tai eläinlajin ja lisärehukiellon hankala kokemisen välistä χ^2 -riippumattomuustestien tulokset. Lihavoidulla tilastollisesti merkitsevä riippuvuus.

Selittäjä	Likelihood Ratio Value	df	P
Perinnebiotooppi tyyppi	5,681	3	0,128
Eläinlaji	11,797	3	0,008

Kuva 8. Lisärehukiellon kokeminen haasteena laiduntavan eläinlajin mukaan jaoteltuna.

4.1.4 Tuen määrä

Tuen määrän kohdalla lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, ettei tuki kata kustannuksia. Hoito ei ole kannattavaa, ja ”tuen määrä ei ole suhteessa työn määrään”. Vastauksissa on myös neuvottu, että tuki olisi ”sitä halutumpi mitä korkeampi tuki”.

Tuen määrän kokemiseen ongelmaksi ajateltiin voivan vaikuttaa luonnon ja eläinten hyvinvoinnin pitäminen yhtenä motiivina perinnebiotooppien hoitoon. Näin ajateltiin, koska Rauramo ja Kekäläinen (2000) selvittivät, että viljelijöiden mielestä hoitoon kannattaa ryhtyä vain jos sydän on mukana. Keskinarkaus ym. (2009) taas saivat tulokseksi, että kosteikon perustamisen suurimpia syitä on luonnon monimuotoisuuden lisääntyminen ja maiseman parantuminen. Syitä kunnostushaluun kysyttiin monivalintakysymyksellä, jonka pohjalta muodostettiin neljä ryhmää analysointia varten: eläinten hyvinvoinnin vastanneet, luonnon hyvinvoinnin vastanneet, kummankin vastanneet ja ei kumpaakaan vastanneet. Tilastollista riippuvuutta ei kuitenkaan ollut (Taulukko 5).

Lisäksi ajateltiin, että tuen vaikuttaminen positiivisesti hoitohalukkuuteen lisäisi tuen määrän pitämistä ongelmana. Tilastollista eroa vastaajien väliltä ei kuitenkaan löytynyt (Taulukko 5).

Taulukko 5. Luonnon ja eläinten hyvinvoinnin tai tuen pitäminen syynä hoitohalukkuuteen ja tuen määrän ongelmana pitämisen välisten χ^2 -riippumattomuustestien tulokset.

Selittäjä	Likelihood Ratio Value	df	P
Luonnon ja eläinten hyvinvointi	6,197	3	0,102
Tuki	0,034	1	0,853

4.1.5 Kielto aidata perinneympäristöt yhteen kylvönurmien kanssa

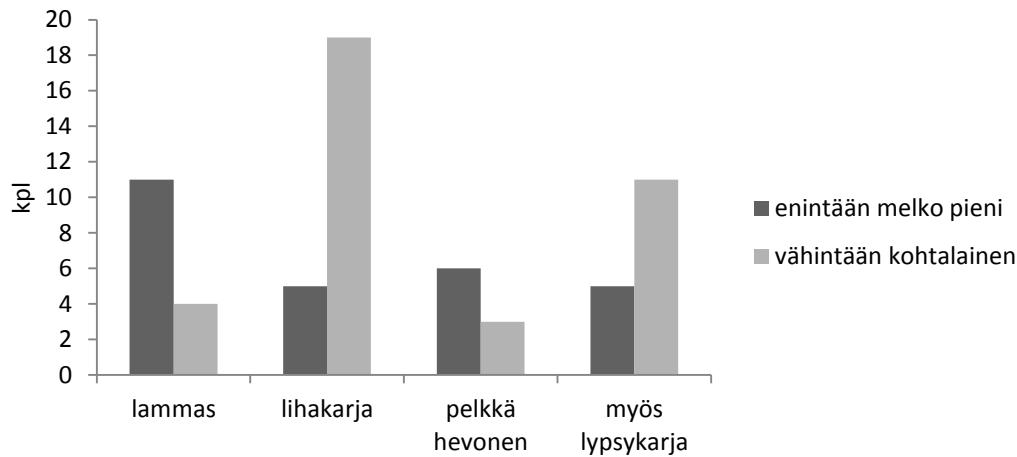
Yhteislaidunnuskieltoa pidettiin yleisesti hoitoa hankaloittavana ja työtä lisäävänä sääntönä. Yhteislaidunnuksen sallimisen puolesta puhuivat vastaukset järkevämpien laidunkokonaisuuksien muodostamisesta ja eläinten siirtelystä yksin lohkolta toiselle. Vastauksissa on myös mainittu, että ”eläimet eivät viihdy, jos vieressä kylvönurmi ja itsellä biotooppi”. ”Loppukesän laidunnus” on koettu ongelmana yhteislaidunnuskiellon kohdalla samoin kuin rehukiellonkin. Yhdellä henkilöllä vastauksena oli ”hurraa maailma pelastuu”. Parista vastauksesta näki myös, etteivät hoitoehdot taida olla kaikille aivan selvillä. Toinen oli vastannut selkeästi ”onko näin?”, mutta myös toisen ”lisäisi työn määrää” vastauksesta voi päätellä, että tietoa kiellosta ei välttämättä ole.

Yhteislaidunnuskiellon pitämiseen ongelmana ajateltiin voivan vaikuttaa laiduntava eläinlaji erilaisen ravinnontarpeen takia kuten lisärehukielto-kappaleessakin. Analysointia varten aineistoa täytyi tiivistää, joten luotiin seuraavat ryhmät: lammas, nautakarja, pelkkä hevonen sekä myös lypsykarja (ks. tarkempi kuvaus kappaleesta 4.1.3). Eri eläinlajeja laidunnuttavien välillä oli tilastollista eroa (Taulukko 6). Jos tilalla oli nautoja, yhteisaitauskieltoa pidettiin useammin vähintään kohtalaisena ongelmana kuin tiloilla, joilla nautoja ei ollut (Kuva 9). Ero oli kuitenkin suurempi lihakarjatiloihin kuin myös lypsykarjaa omistavilla tiloilla.

Toinen vaikuttava tekijä ajateltiin voivan olla hoidettavien perinnebiotooppien määrä. Pienistä pinta-aloista ei saa järkeviä laidunalueita, jolloin yhteislaidunnuskielto voisi aiheuttaa enemmän ongelmaa kuin suuremmilla pinta-aloilla. Analysointia varten käytettiin samaa tiivistettyä aineistoa kuin aikaisemmin (ks. kpl 4). Tilastollista eroa vastaajien, joilla oli eri verran perinnebiotooppeja, väliltä ei kuitenkaan löytynyt (Taulukko 6).

Taulukko 6. Eläinlajin tai perinnebiotooppien määrän ja yhteisaitauskiellon ongelmana kokemisen välisten χ^2 -riippumattomuustestien tulokset. Lihavoidulla tilastollisesti merkitsevä riippuvuus.

Selittäjä	Likelihood Ratio Value	df	P
Eläinlaji	13,861	3	0,003
Perinnebiotooppien määrä	3,793	3	0,285

Kuva 9. Yhteisaitauskiellon kokeminen haasteena laiduntavan eläinlajin mukaan jaoteltuna.

4.1.6 Hakupaperit

Hakulomakkeiden kohdalla vastaajat olivat yleisesti sitä mieltä, että ne ovat liian monimutkaiset ja hankalat täyttää. Vastaajien joukossa oli sekä henkilöitä, jotka olivat saaneet apua hakupapereiden täyttöön, että henkilöitä, jotka eivät olleet saaneet tähän apua. Muutama mainitsi ongelmaksi myös byrokratian määrän.

Vaikka tiedettiin jo, että myös hakupapereiden täyttöön apua saaneet olivat pitäneet hakupapereita haastavina, haluttiin selvittää avun saannin merkitystä mielipiteisiin. Apua hakupapereiden täyttöön oli saanut 37 henkilöä eli 54 % vastaajista. Tilastollista eroa apua saaneiden ja saamattomien väliltä ei löytynyt (Taulukko 7).

Toisen vaikuttavan tekijän ajateltiin voivan olla tukivuosien määrä, sillä voisi kuvitella hakemisen olevan helpompaa, kun sen on tehnyt useamman kerran. Analysoinnissa täytyi käyttää luokkiin jaoteltua aineistoa: 1–5 vuotta, 6–10 vuotta, 11–15 vuotta ja yli 15 vuotta. Tilastollista eroa eri ajan tukea saaneiden väliltä ei kuitenkaan löytynyt (Taulukko 7).

Taulukko 7. Hakupapereiden täyttöön saadun avun tai tukivuosien ja hakupapereiden ongelmana pitämisen välisten χ^2 -riippumattomuustestien tulokset.

Selittäjä	Likelihood Ratio Value	df	P
Apua hakupapereihin	0,151	1	0,697
Tukivuusia	1,184	3	0,757

4.2 Ongelmien yhteys ja laajempi selitettävyys

Ongelmien väliltä löytyi paljon korrelaatioita, sillä viljelijät olivat pitäneet eri ongelmia merkittävänä haasteina. Lisäksi Barlettin sväärisyystestin P-arvo oli $<0,001$, joten pääkomponenttianalyysi voitiin tehdä (Metsämuuronen 2011 s. 661). Muuttujien komunaliteetit osoittautuivat korkeiksi (0,617–0,845), jolloin pääkomponenttien avulla pystytään selittämään paljon muuttujien varianssista. Kaksi ensimmäistä pääkomponenttia riittivät selittämään muuttujien välisestä ilmiöstä 44,0 %.

Vastaajat ovat pitäneet samaan pääkomponenttiin latautuneita ongelmia samansuuruisina haasteina. Yleisesti hyvän latautumisen rajana pidetään 0,3:a (Metsämuuronen 2011 s. 656). Luku ei kuitenkaan ota kantaa siihen, onko ongelmia pidetty pieninä vai suurina. Pääkomponenttiin 1 latautuivat kaikki tietoon, neuvontaa ja itse perinnebiotooppeihin liittyvät ongelmat (Taulukko 8). Tietämättömyys perineympäristöistä latautui myös komponenttiin 2 voimakkaasti, mutta komponenttiin yksi niin voimakkaasti (0,70), että vain se huomioitiin. Lisäksi ikäraja ja tuen hakuaika latautuivat pääkomponenttiin 1. Pääkomponenttiin 2 latautuneet ongelmat ovat samat, joita vastaajat pitivät hoidon suurimpina ongelmina eli mahdolliset sanktiot, lisärehukielto, työn määrä, yhteisaitauskielto ja hakupaperit (Kuva 6). Ainoana joukosta puuttuu tuen määrä, joka latautui lähes yhtä voimakkaasti kumpaankin komponenttiin. Muut kumpaankin latautuneet ongelmat olivat tuen saantiaika, päätösprosessiin kuluva aika, sopimuskauden pituus ja eläinten sekä metsän tuotoksen aleneminen.

Taulukko 8. Ongelmien rotatoitu komponenttimatriisi. Väreillä on jaettu ongelmat kolmeen ryhmään sen mukaan, miten ne pääkomponentteihin 1 ja 2 latautuvat.

	Komponentti	
	1	2
puustoisten perinneympäristöjen määrä	0,762	0,050
neuvonnan määrä	0,742	0,106
tietämättömyys tuista	0,726	0,258
tietämättömyys perinneympäristöistä	0,700	-0,347
neuvonnan hinta	0,694	0,206
ikäraja	0,664	-0,078
tuen saantiaika	0,593	0,367
muutos eläinten tuotoksessa	0,577	0,387
muutos metsän tuotoksessa	0,555	0,392
tuen hakuaika	0,547	0,244
puustoisten perinneympäristöjen koko	0,544	0,079
päätösprosessiin kuluva aika	0,464	0,382
sopimuskauden pituus	0,389	0,372
mahdolliset sanktiot	0,130	0,718
lisärehukielto	0,028	0,701
työn määrä	-0,036	0,569
yhteisaitauskielto	0,068	0,567
hakupaperit	0,281	0,489
tuen määrä	0,380	0,398

Analyysin antamien pääkomponenttipisteiden avulla pyrittiin selvittämään ongelmien takana olevia muuttujia laajemmin. Jokaisen vastaajan pääkomponenttipisteitä käytettiin haettaessa yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla eroja asuinkunnan, mahdollisen vuokrauksen, tukivuosien, perinnebiotooppien määrän sekä tyyppin ja laiduntavan eläinlajin välillä, sillä näiden ajateltiin voivan olla vastaajien kokemaa määrittäviä laajassa mittakaavassa. Tukivuosissa ja perinnebiotooppien määrissä on käytetty samoja aineiston pohjalta tehtyjä luokkia kuin aikaisemmin (ks. kpl 4). Samoin perinnebiotooppi tyyppin ja laiduntavan eläinlajin ryhmittely on esitetty aikaisemmin kappaleessa 4.1.3. Myös vuokrauksen osalta on käytetty tiivistettyä aineistoa: vuokraajiin kuuluvat kaikki vastaajat, jotka ovat vuokranneet perinnebiotooppeja ja/tai eläimiä ja ei-vuokraajiin omilla mailla omilla eläimillä hoitavat.

Taulukko 9. ANOVA-tuloste ryhmien välisestä vaihtelusta pääkomponenttipisteiden avulla laskettuna.

Ryhmä	Selittäjä	df	F	P
Asuinkunta	Komponentti1	2	2,511	0,089
	Komponentti2	2	1,686	0,194
Vuokraus	Komponentti1	1	0,768	0,384
	Komponentti2	1	0,865	0,356
Tukivuusia	Komponentti1	3	0,371	0,774
	Komponentti2	3	1,313	0,279
Perinnebiotooppien määrä	Komponentti1	3	0,492	0,689
	Komponentti2	3	0,752	0,526
Perinnebiotoopin tyyppi	Komponentti1	3	1,200	0,317
	Komponentti2	3	0,862	0,469
Laiduntava eläinlaji	Komponentti1	3	1,703	0,170
	Komponentti2	3	1,440	0,212

Tilastollisia eroja ryhmien välillä ei löytynyt minkään jaottelun kohdalla (Taulukko 9). Näiden muuttujien perusteella ei siis pystytty selittämään, mitä seikkoja erilaiset vastaajat kokivat haasteina. Syyt voivat olla yksilöllisiä tai liittyä joihinkin toisiin muuttujiin, joita tässä ei tutkittu.

4.3 Syytä perinnebiotooppien hoidon lopettamiseen

Henkilöiltä, jotka eivät enää saaneet tukea perinnebiotooppien hoitoon, tiedusteltiin avoimessa kysymyksessä, miksi he olivat lopettaneet hoidon. Hoidon lopettaneita oli vastaajista 22 kappaletta eli 28 %. Jotta aineistoa voitaisiin käsitellä kvantitatiivisesti, se jaettiin kuuteen ryhmään vastausten perusteella. Ryhmät olivat eläimistä/maatilasta luopuminen, liian pitkä sopimusaika, liian suuri työmäärä, lisärehu-/yhteislaidunnuskielto, viranomaiset/byrokratia ja muut syyt.

Vastaukset jakautuivat kaikkien muiden paitsi lisärehu-/yhteislaidunnuskiellon kesken kohtuullisen tasaisesti (Taulukko 10). Muina syinä mainittiin liian korkea ikä, tuen pienuus ja vaikeus saada eläimiä, jos niitä ei itse omista.

Taulukko 10. Syy hoidon lopettamiseen perinnebiotooppien hoidon tuen avulla.

lopettamisen syy	kpl	%
eläimistä/maatilasta luopuminen	5	23
viranomaiset/byrokratia	5	23
liian paljon työtä	5	23
liian pitkä sopimusaika	4	18
lisärehu-/yhteislaidunnuskielto	2	9
muu syy	3	14

Viranomaisten/byrokratian osalta vastaajista tuntui, että sanktioita tulee turhasta. Joku piti viranomaisia myös asiantuntemattomina. Liian suureen työmäärään taas liittyivät muun muassa vastaukset puuston raivauksen liiasta työläydestä ja erityisesti oksien keruusta. Yksi oli hoidon lopettanut, koska uuden tukikauden alkaessa olisi täytynyt tehdä uusi peruskunnostus ja aitaus, eikä intoa ja aikaa siihen ollut. Muutama vastaajista oli jatkanut perinnebiotooppien hoitoa, vaikka tukea siihen ei enää saanutkaan.

4.4 Syitä perinnebiotooppien kunnostamattomuuteen

Vastaajista kahdellakymmenellä eli 29 %:lla oli mailla kunnostamattomia perinnebiotooppeja. Kymmenen vastaajaa eli 10 % ei sen sijaan tiennyt mahdollisista hoitamattomista perinnebiotoopeista.

Suurin syy hoitamattomuuteen oli ajanpuute. Näin oli vastannut seitsemän henkilöä eli 35 % kunnostamattomien perinnebiotooppien omistajista. Seuraavaksi yleisimmät syyt olivat liika työllistyvyys ja liian pieni tai hankala alue, jolloin kunnostaminen ei olisi järkevää, tai se olisi todella vaikeaa. Kummankin oli vastannut kolme henkilöä eli 15 %. Muiksi syiksi oli mainittu muun muassa kannattamattomuus, uusien laidunalueiden tarpeettomuus ja metsien hoito talousmetsänä. Yhdellä oli myös hylätty alueita tuenhausassa, koska ne eivät ”täytä ehtoja jotenkin”.

4.5 Parannusehdotuksia

Viljelijöiden parannusehdotuksia hoitokenttään kysyttiin avoimella kysymyksellä. Jotta aineistoa voitaisiin käsitellä kvantitatiivisesti, se jaettiin kymmeneen ryhmään vastaus-ten perusteella. Ryhmät olivat tuen lisäys, tukiehtojen lievennys, hoidon helpotus, yksinkertaisemmat hakupaperit/haku, neuvonnan lisäys/parannus, yhteislaidunnus sallituk-si, lisärehu sallituksi, sanktiovaaran pienennys/valvonnan parannus, muu parannus ja ei osaa sanoa.

Selvästi yleisin annettu parannusehdotus oli tuen lisäys (Taulukko 11). Seuraavina oli-vat tukiehtojen lievennys ja hoidon helpotus. Muiksi ehdotuksiksi kirjattiin muun muas-sa lyhyempi sopimuskausi, ikärajan nosto ja perinnebiotooppi inventointien lisääminen, jotta maanomistajalla olisi paremmat valmiudet tietää mailla olevista perinnebiotoopeis-ta.

Tukea haluttiin lisää oikeiden kustannusten ja työmäärän mukaan. Tuen määrä voisi myös vaihdella eri perinnebiotooppityyppien välillä. Yksi ehdotti myös tarjouskilpailua, kun taas toinen kaikille hakijoilla annettavaa tukea. Tukiehtoja haluttiin lieventää aina-kin vaadittavan omassa viljelyssä olevan peltomäärän osalta. Puiden määrä hehtaarilla saisi olla myös suurempi, jotta myrskytuhoja ei aiheutuisi niin paljon. Samoin ehtojen tulisi olla tilakohtaisia ja joustavuutta hoitotapoihin tulisi löytyä, jotta hoito sopisi kul-lekin alueelle paremmin.

Hoidon helpotusta toivottiin, sillä aika ei monilla tällä hetkellä riitä vaadittaviin töihin. Raivausjätteen poistosta ja laiduntamattomien alueiden niitosta haluttaisiin luopua. Sa-moin paperitöitä tulisi vähentää esimerkiksi hoitopäiväkirjoja yhdistämällä edes saman-kaltaisten kohteiden kesken. Paperitöiden sijaan tulisikin yhden mielestä keskittyä lop-putulokseen. Yksi taas vastasi, että hakupaperit täytyy teettää ammattilaisella, sillä muu-ten ne ovat liian vaikeat. Erityisesti toiselle hakukierrokselle voisikin tulla helpotusta. Valvonnan tulisi olla neuvoa-antavaa, eikä pelkkiin rikkeisiin keskittyvää, eikä sääntöjä saisi muuttaa takautuvasti, jolloin viljelijän on mahdotonta toimia oikein.

Taulukko 11. Viljelijöiden ehdottamia muutoksia puustoisten perinnebiotooppien hoitoprosessiin.

muutosehdotus	kpl	%
tuen lisäys	19	28
tukiehtojen lievennys	10	14
hoidon helpotus	9	13
yksinkertaisemmat hakupaperit/haku	7	10
neuvonnan lisäys/parannus	7	10
yhteislaidunnus sallituksi	6	9
lisärehu sallituksi	5	7
sanktiovaaran pienennys/valvonnan parannus	5	7
muu parannus	7	10
ei osaa sanoa	1	1
ei vastannut	16	23

5 TULOSTEN TARKASTELU

Suurimmiksi haasteiksi puustoisia perinnebiotooppeja hoidettaessa osoittautuivat työn määrä, mahdolliset sanktiot, lisärehun antamisen kieltäminen, tuen määrä, kieltäminen aidata perinneympäristöt yhteen kylvönurmien kanssa ja hakupaperit. Mahdollisten sanktioiden pitämiseen haasteena vaikutti vastaajan asuinmaakunta sekä lisärehu ja aitauskieltoihin laiduntava eläinlaji. Taustalla olevia syitä ongelmien pitämisestä haasteina ei kuitenkaan pystytty selittämään, mikä saattaa hyvinkin johtua aikaisemmin todetusta viljelijöiden heterogeenisyydestä (Schmitzberger ym. 2005, Kaljonen 2006).

Suurimmat syyt hoidon lopettamiseen olivat eläimistä/maatilasta luopuminen, viranomaiset/byrokratia, liika työllistävyys ja liian pitkä sopimusaika. Hoitamattomuuteen vaikuttivat eniten liika työllistävyys ja hankala tai pieni alue.

Eniten parannusta haluttiin tuen määrään, tukiehtoihin, hoidon työmäärään, hakupapereihin ja hakuun sekä neuvontaan. Kuitenkin yli viidennes oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen.

5.1 Hoidon haasteet

Tässä tutkimuksessa ongelmista haastavimmaksi koettiin työn määrä. Samoin Rauramon ja Kekäläisen (2000) kyselyssä hoitoa pidettiin viljelijöiden keskuudessa liian aikaa vievänä varsinkin, kun työt ajoittuvat kiireiseen kesään. Kesän kiireitä valiteltiin tässäkin tutkimuksessa. Erityisympäristötuikiin sitoutuminen johtaa myös kirjallisen työn lisääntymiseen (Romppainen 2004), mistä viljelijät eivät yleisesti pidä (Silvasti 2003). Tässä tutkimuksessa kirjallinen työ ei kuitenkaan noussut haasteeksi, vaikka se parannusehdotuksissa esiintyikin.

Mahdollisten sanktioiden pitämistä haasteena esiintyi myös aikaisemmissa tutkimuksissa. Kosteikkotuen, joka kuuluu erityisympäristötuikiin, liittyminen tavallisiin maataloustuikiin koettiin ongelmana (Keskinarkaus ym. 2009). Tällöin huonosti hoidettu kosteikko ja myös perinnebiotooppi voi nimittäin pahimmillaan johtaa kaikkien tukien jäädyttämiseen. Yleisesti ympäristötuen piirissä olevat pohjoiskarjalaiset viljelijät pitivät myös ongelmana liian tiukkaa valvontaa ja mainitsivat lisäksi tukisääntöjen rikkomisen vahingossa (Romppainen 2004), joista kumpikin esiintyi myös tässä tutkimuksessa. Keskinarkaus ym. (2009) selvittivät lisäksi, että kosteikon perustajat pitivät hakuprosessin toimivuutta erilaisena eri alueilla. Maakunta siis vaikutti hakuprosessiin samoin kuin tässä tutkimuksessa mahdollisten sanktioiden kokemiseen haasteena. Schulmanin ym. (2006) mielestä viranomaisten koulutusta tulisikin lisätä, jotta päätökset olisivat kaikkialla Suomessa samanlaisia.

Lisärehu- ja yhteisaitauskielloista on samoin yksi aikaisempi tulos. Viljelijät ovat pitäneet pienten perinnebiotooppilohkojen erillisinä laiduntamista työläänä (Rauramo ja Kekäläinen 2000), koska niistä ei saada muodostettua järkeviä laitumia. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen -tuessa sekä yhteisaitaus että lisärehunanto ovat käytännössä sallittuja (Suomi.fi 2013b), mikä voi aiheuttaa viljelijöissä ihmetystä. Viljelijöiden voi myös olla vaikea ymmärtää tällaisia sääntöjä, sillä tuki ei pakota muuttamaan ajattelua (Burton ym. 2008). Tiedon lisääminen ympäristövaikutuksista luultavasti tehostaisikin ympäristön huomioonottamista (Kaljonen 2000). Eläinlajin vaikutuksesta näiden seikkojen pitämiseen haasteina ei löydetty aikaisempia tuloksia. Naudan kasvattajien muita yleisemmin ilmaisema murhe näistä ei kuitenkaan tullut yllätyksenä, sillä naudat tarvitsevat enemmän ruokaa kuin esimerkiksi lampaat.

Tukimäärän riittämättömyys sai paljon vahvistusta aikaisemmista tutkimuksista. Tämä ei ole ihme, sillä viljelijöiden mielestä hoidon tulee olla kannattavaa (Kaljonen 2000). Perinnebiotoopeilla tuen riittämättömyyteen olivat päätyneet Rauramo ja Kekäläinen (2000) ja kosteikkojen osalta Keskinarkaus ym. 2009. Heliölä ym. (2004) selvittivät, että viljelijät pitävät yleisesti erityisympäristötukia liian pieninä. Romppainen (2004) taas sai erityisympäristötukien osalta hyvin jakautuneen tuloksen: noin puolet piti tukea riittävänä ja toinen puoli liian pienenä. Erityisesti pitkään laidunnetuilla perinnebiotoopeilla tukea on pidetty sopivana ja pienillä tiloilla se voi kattaa ison osan tuloista (Rauramo ja Kekäläinen 2000). Osa viljelijöistä on myös, ainakin kosteikkojen osalta, sitä mieltä, että tuen ei edes tarvitse kattaa kaikkia kuluja (Keskinarkaus ym. 2009), mutta tukea on kuitenkin tärkeä saada motivointivaikutuksen takia (Rauramo ja Kekäläinen 2000). Jotkut viljelijät taas ovat sitä mieltä, että lähes kaikesta tulisi saada korvauksia, kun linnunpönttöjenkin asennuksesta omille maille haluttaisiin täydellinen hyvitys (Herzon ja Mikk 2007).

Kuten tässä, myös Rauramon ja Kekäläisen (2000) tutkimuksessa kävi ilmi hakupapereiden hankaluus. Romppainen (2004) tutki asiaa yleisesti ympäristötukien osalta ja sai myös selville hakupapereiden hankaluuden ja paikoitellen vaikeaselkoisuuden. Myös kosteikkojen osalta vaikea tukijärjestelmä ja haun tekeminen koettiin ongelmana (Keskinarkaus ym. 2009). Viljelijän on siis oltava oikeasti kiinnostunut, jotta ryhtyy tuenhaakuun.

5.2 Hoidon lopettaminen ja hoitamattomuus

Tärkeimmäksi syyksi hoidon lopettamiseen nousi eläimistä/maatilasta luopuminen. Sama syy esiintyi voimakkaasti myös Rauramon ja Kekäläisen (2000) sekä Schulmanin ym. 2006 tutkimuksissa. Tämä ei tullut yllätyksenä, sillä kuten johdannossakin jo todettiin, karjatilojen määrä Suomessa on vähentynyt (Matilda maataloustilastot 2013) eikä kaikille tiloilla löydy jatkajaa (Alanen ja Pykälä 2004). Tällöin perinnebiotooppienkin hoito loppuu.

Muut syyt hoidon lopettamiseen olivat viranomaiset/byrokratia, liika työllistyvyys ja lisärehu- ja yhteisaitauskiellot. Nämä eivät ole aikaisemmissa tutkimuksissa nousseet syiksi hoidon lopettamiseen, mutta niitä on kuitenkin pidetty hoidon ongelmina, kuten edellisestä kappaleesta saattoi nähdä.

Muutama vastaaja oli lisäksi lopettanut hoidon, koska sopimusaika oli heidän mielestään liian pitkä. Tämä ei kuitenkaan noussut esiin haasteena yleisesti vastaajien joukossa. Aikaisemmassa tutkimuksessa erityisesti karjanomistajat taas olivat pidempien sopimuskausien kannalla (Franzén ja Lehtomaa 2005). Samoin tässä tutkimuksessa kysyttäessä hoidon ongelmia muutama vastaaja oli pidempien ja muutama lyhyempien sopimuskausien kannalla. Yksi vastaaja ehdottikin joustoa, mikä voisi olla järkevää mielipiteiden ollessa asiasta näin eriäviä.

Hoidon jatkaminen alueilla, joihin ei enää saatu tukea, mainittiin sekä tässä että Schulmanin ym. (2006) tutkimuksessa. Heillä yli puolet tuettomista alueista oli vielä jonkinasteisen hoidon piirissä. Samoin osa Keskinarkauksen ym. (2009) tutkimuksessa haastatelluista olisi jälkikäteen ajateltuna mieluummin perustanut kosteikon ilman tukia, koska hakuprosessi ja byrokratia hidastivat toimintaa.

Hoitamattomuuden yleisimpiä syitä olivat lisäksi ajanpuute ja liian pieni/hankala alue. Ajanpuute mainittiin esteenä myös kosteikkojen kohdalla (Keskinarkaus ym. 2009). Alueen hankaluus taas lisää sen kunnostukseen kuluvaa aikaa, jolloin hoitamattomuus on ymmärrettävää varsinkin, jos ajanpuute vaivaa jo etukäteen.

Kukaan vastaajista ei myöntänyt hoidon loppuneen vaikean tukihaun takia ja vain yksi kertoi syyksi liian alhaisen tuen. Näiden löytyminen syiden joukosta ei kuitenkaan olisi yhtään ihmetyttänyt, kun ne kuitenkin olivat tässä tutkimuksessa hoidon suurimpia ongelmia. Molemmat löytyvät myös seuraavan kappaleen parannusehdotuksista. Aikaisemmassa tutkimuksessa liian pieni tuki olikin yksi syy hoidon lopettamiseen (Schulman ym. 2006).

5.3 Parannusehdotukset

Jopa 23 % vastaajista jätti parannusehdotuksia selvittävän kysymyksen tyhjäksi. Oliko kyse siitä, ettei tiedetty, miten hoitokenttää tulisi muuttaa vai eikö vastaajaa vain innostanut kirjoittaa mielipiteitään ylös? Olisiko kysymykseen saanut paremmin vastauksia, jos siinä olisi ollut valmiita vaihtoehtoja, joista olisi voinut sopivat valita? Rauramon ja Kekäläisen (2000) tutkimuksessa kuitenkin selvisi, että harva viljelijä osaa kertoa, kuinka perinnebiotooppien hoidon -tukea tulisi kehittää. Vaikka viljelijä näki hoito-ohjelmassa ongelmia, hän ei silti tiennyt, miten prosessi voisi olla parempi.

Kuten tässä kyselyssä myös Rauramon ja Kekäläisen (2000) tutkimuksessa yleisin muutosehdotus oli tukisumman korotus. Myös Schulman ym. (2006) saivat selville, että lähes puolet vastaajista ei ollut tyytyväinen tuen määrään. Useimman mielestä se kattoi aiheutuneet kustannukset, mutta ei viljelijän omaa panosta. Tukisummaa toivottiinkin korotettavan keskimäärin 200 euroa hehtaarilta (Schulman ym. 2006), mikä vastaa lähes puolta nykyisestä tukisummasta (Suomi.fi 2013a). Perinnemaisemien hoitoryhmä onkin ehdottanut jo vuonna 2000, että tuen tulisi olla suurempi kunnostuksen ensimmäisinä vuosina ja valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden kunnostuksesta tulisi saada 20 % kannustuslisä (Salminen ja Kekäläinen 2000 s. 87–88).

Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että tukiehtoja tulisi monen mielestä lieventää. Schulmanin ym. (2006) tutkimuksessa liian tiukat tukiehdot olivat suurin syy erityistuista luopumiseen. Hoitokäytänteitä saatetaan joutua muuttamaan tukikauden aikana (esimerkiksi laidunnuksen sijaan niitto), jolloin tukiehtoihin erityisesti tulisi löytyä joustoa (Rauramo ja Kekäläinen 2000, Fránzen ja Lehtomaa 2005). Hoitosuunnitelmat ja -ehdot kannattaisikin tehdä tilakohtaisesti (Heliölä ym. 2004), kuten tässäkin tutkimuksessa ehdotettiin. Tämä antaisi viljelijöille vapaammat kädet hoitaa alueita, mikä sopisi heidän haluunsa näyttää ja käyttää kykyjään (Burton ym. 2008).

Hoidon helpotukseen liittyy myös viljelijöiden halu tehdä asioita omalla tavallaan ilman kovin tarkasti rajattuja hoitotapoja (Burton ym. 2008). Kuten tässä tutkimuksessa, myös Rauramon ja Kekäläisen (2000) perinnebiotooppi- ja Keskinarkauksen ym. (2009) kosteikkotutkimuksissa selvisi, että hoidon tulisi olla helpompaa ja vapaampaa. Myös paperitöiden toivottiin vähentyvän. Tämä ei ollut ihme, kun aikaisemmin on selvitetty, etteivät viljelijät pidä papereiden täyttämistä oikeana työnä (Silvasti 2003).

Hakupapereiden ja haun hankaluuden ja vaikeaselkoisuuden ovat huomanneet aikaisemmin Rauramo ja Kekäläinen (2000), Romppainen (2004) sekä Keskinarkaus ym. (2009). Ei siis ole ihme, että se nousi tässä tutkimuksessa haasteen lisäksi myös parannusehdotukseksi. Tämä parannusehdotus on erityisen tärkeä, jos ja kun uusia perinnebiotooppeja halutaan hoitoon. Jos haku on hankala, kiinnostus hoitoon voi loppua heti alkuunsa.

Neuvontaa ei pidetty tässä tutkimuksessa suurena ongelmana, mutta parannusehdotuksissa se nousi esiin voimakkaammin. Toki vastaajien määrä jäi parannusehdotuksissa vähäiseksi, kun moni jätti vastaamatta kysymykseen. Viljelijät ovat kuitenkin myös aikaisemmin toivoneet tilakohtaista neuvontaa kohteiden hoitoon sen sijaan, että aina vain

valvotaan ja rangaistaan (Rauramo ja Kekäläinen 2000, Heliölä ym. 2004, Kemppainen ja Lehtomaa 2009 s. 6, Keskinarkaus ym. 2009). Neuvontaa ovat toivoneet erityisesti hoitoa ja laidunnusta aloittelevat tilat (Rauramo ja Kekäläinen 2000). Neuvontaa lisäämällä viljelijät voitaisiin saada ymmärtämään tekemänsä työn ja perinnebiotooppien arvo paremmin, kun pelkkä ympäristötukeen sitoutuminen ei tutkitusti saa viljelijöiden ajattelua muuttumaan (Herzon ja Mikk 2007). Samalla lisäämällä tietoa luonnon toiminnasta viljelijöiden käyttäytymistä voitaisiin luultavasti muuttaa (Ahnström 2009 s. 33).

Samoin yhteislaidunnukseen ja lisärehukieltoon liittyen on saatu samansuuntaisia tuloksia aikaisemminkin, kun viljelijät ovat toivoneet yhteislaidunnuksen ja lisärehun antamisen sallimista (Schulman ym. 2006). Perinnebiotoopeista tulisi pystyä muodostamaan isompia kokonaisuuksia, koska silloin laidunnus olisi helpompaa (Rauramo ja Kekäläinen 2000). Yhteislaidunnuksen ja lisärehun sallimista tulisikin ehkä harkita tapauskohtaisesti, jos niistä ei aiheudu haittaa hoidettavalle alueelle. Tässä tutkimuksessa erityisesti loppukesä ja syksy aiheuttivat viljelijöille ongelmia.

Lisäksi toivottiin vielä sanktiovaaran pienennystä/valvonnan parannusta. Kuten neuvonnan kohdalla jo tuotiin esiin, viljelijöistä tuntuu välillä, että virheitä oikein etsimällä etsitään (Keskinarkaus ym. 2009). Tämän pitäisi heidän mielestään loppua (Keskinarkaus ym. 2009) ja valvonnan muuttua enemmän rakentavaksi (Rauramo ja Kekäläinen 2000). Kaikki tämä nousi esiin myös tässä tutkimuksessa. Jos valvontaa muutettaisiin enemmän neuvovaksi, voitaisiin hoitaa kaksi ongelmaa kerralla: valvonta muuttuisi paremmaksi ja neuvonta lisääntyisi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Nykyisenlaisena perinnebiotooppien hoidon tuki ei ole viljelijöille kannattava. Jos arvokkaat perinnebiotoopit halutaan laajemmin hoitoon, tulisi tukia korottaa. Toinen mahdollinen keino voisi olla tukien porrastaminen, jolloin arvokkaiden kohteiden hoidosta saisi enemmän tukea. Näiden keinojen avulla viljelijöille koituvat menot saataisiin luultavasti paremmin katettua. Vaikka työn määrä pidettiin tässä tutkimuksessa haasteena sekä syynä hoidon lopettamiseen ja hoitamattomuuteen, kunnollinen korvaus voisi parantaa motivaatiota töiden tekemiseen. Samalla tulisi tuoda voimakkaammin esiin

muita hoidosta saatavia hyötyjä kuin tuki, jolloin tuen ei välttämättä edes tarvitsisi olla niin suuri. Tässä tutkimuksessa suurin hoitohalukkuuteen vaikuttava syy oli maisema ja korkealle nousivat myös kulttuurihistoria sekä luonnon ja eläinten hyvinvointi.

Jotta viljelijöiden olosuhteet tuen saantiin ja hoidon arviointiin olisivat samanlaiset koko maassa, tulisi viranomaisten toimia kaikkialla samalla tavalla. Heille tulisikin luoda tarkemmat ja paremmat yhteiset pelisäännöt, jotta ei tapahtuisi epätasa-arvoisia päätöksiä. Myös sanktiot voivat viljelijöiden näkökulmasta olla joskus liian kovat, joten niiden järjeistämistä kannattaisi harkita. Kun tarkastukset muutettaisiin enemmän neuvoo-antaviksi, viljelijöiden ei tarvitsisi enää pelätä niitä.

Moni viljelijä toivoi myös hakupapereiden muuttamista yksinkertaisemmiksi, joten mahdollisuutta siihen tulisi harkita. Haun helpottamista muutenkin pitäisi miettiä, jos hoitoon halutaan yhä enemmän perinnebiotooppeja. Haun ollessa liian hankala voi viljelijä menettää kiinnostuksensa hoitoon jo ennen kuin se alkoikaan,

Lisärehu- ja yhteisaitauskiellot koettiin viljelijöiden keskuudessa haasteina ja niihin toivottiin joustoa. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen -tuessahan nämä ovat sallittuja toimenpiteitä. Tulisikin tutkia enemmän näistä aiheutuvia haittoja ja sallia käytäntö, jos siitä ei ole kyseiselle alueelle haittaa. Toisaalta kunnollisella neuvonnalla viljelijät voitaisiin saada ymmärtämään, miksi tuessa on lisärehu- ja yhteisaitauskiellot. Ilmaisen neuvonnan lisääminen muutenkin voisi tämän tutkimuksen pohjalta olla kannattavaa.

Seuraavaksi kannattaisi tutkia tämän kyselyn pohjalta maanomistajien ajatuksia. Heidän yhteystietojensa saaminen voi kuitenkin olla vaikeaa, kuten tässä tutkimuksessa selvisi. Lisäksi uudella tukikaudella voitaisiin selvittää, ovatko viljelijöiden ajatukset muuttuneet ja onko tuen muutoksella saatu jotain hyvää aikaan.

7 KIITOKSET

Ensin haluan kiittää kaikkia niitä viljelijöitä ja maanomistajia, jotka kyselyyn vastasivat. Ilman teitä tätä tutkimusta ei luonnollisesti olisi voitu tehdä.

Erityiskiitoksen haluan osoittaa ohjaajalleni Irinalle. Ilman häntä maisterintutkielmani ei olisi ikinä päässyt edes alkuun. Haluan kiittää myös ohjaajaani Juhaa kaikesta avusta matkan varrella. Maataloustieteiden laitosta haluan kiittää postikuorista.

Haluan osoittaa kiitokset WWF:lle, erityisesti Panu Kuntulle, Petteri Tolvaselle ja Elina Erkkilälle avusta, mahdollisuudesta, rahoituksesta ja kivasta kesästä.

Lisäksi haluan kiittää Erja Rappea lukuvinkeistä, ja Aulista sekä Ukkosia kyselylomakkeen testauksesta.

LÄHTEET

- Ahnström, J. 2009. Farmland biodiversity – in the hands and minds of farmers. Effects of landscape structure, management and the farmer's interest in nature. Doctoral Thesis, Faculty of Natural Resources and Agricultural Sciences. Swedish University of Agricultural Sciences, Department of Ecology. 116 s.
- Alanen, A. & Pykälä, J. 2004. Perinnebiotooppien hoito. Teoksessa: Tiainen, J., Kuussaari, M., Laurila, I.P. & Toivonen, T. (toim.). Elämää pellossa – Suomen maatalousympäristön monimuotoisuus. Helsinki: Edita Publishing Oy. s. 276–289.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WS Bookwell Oy. 318 s.
- Burton, R.J.F., Kuczera, C. & Schwarz, G. 2008. Exploring farmers' cultural resistance to voluntary agri-environmental schemes. *Sociologia Ruralis* 48: 16–37.
- CBD – Convention on Biological Diversity 2012. List of Parties. <http://www.cbd.int/information/parties.shtml>. Viitattu 4.7.2012
- Erätuuli, M., Leino, J. & Yli-Luoma, P. 1994. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Helsinki: Kirjayhtymä Oy. 119 s.
- Franzén, J. & Lehtomaa, L. 2005. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja hoito – näkökulmia yrittäjyyteen. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste 11/2005. Turku: Lounais-Suomen ympäristökeskus. 50 s.
- Heliölä, J., Mäki-Kahma, M. & Kuussaari, M. 2004. Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen maatalojen toiminnoissa – kyselytutkimus seuranta-alueiden viljelijöille. Teoksessa: Kuussaari, M., Tiainen, J., Helenius, J., Hietala-Koivu, R. & Heliölä, J. (toim.). Maatalouden ympäristötuen merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja maisemalle. MYTVAS-seurantatutkimus 2000–2003. Suomen ympäristö 709. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. s. 170–187.
- Herzon, I. & Mikk, M. 2007. Farmers' perceptions of biodiversity and their willingness to enhance it through agri-environment schemes: A comparative study from Estonia and Finland. *Journal for Nature Conservation* 15: 10–25.
- Kaljonen, M. 2000. Viljelijän näkökulmia ympäristönhoidosta. Tuottajien sitoutuminen maatalouden ympäristöohjelmaan. Suomen ympäristö 400. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. 72 s.
- Kaljonen, M. 2006. Co-construction of agency and environmental management. The case of agri-environmental policy implementation at Finnish farms. *Journal of Rural Studies* 22: 205–216.

- Kemppainen, R. & Lehtomaa, L. 2009. Perinnebiotooppien hoidon tila ja tavoitteet – Valtakunnallinen kooste perinnebiotooppien alueellisista hoito-ohjelmista. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2009. Turku: Lounais-Suomen ympäristökeskus. 80 s. Saatavissa vain osoitteesta
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=311945&lan=fi&clan=fi>
- Keskinarkaus, S., Matilainen, A., Kasari, H. & Kurki, S. 2009. Kosteikon perustamisen haasteet. Raportteja 51. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. 37 s.
- Keski-Suomen ELY 2012. Härkää sarvista (HÄÄVI) -hanke.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=336456&lan=fi&clan=fi>. Päivitetty 29.3.2012. Viitattu 16.7.2012.
- Kuussaari, M., Heliölä, J., Tiainen, J. & Helenius, J. (toim.) 2008. Ympäristötuen toimenpiteiden vaikuttavuus. Teoksessa: Maatalouden ympäristötuen merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja maisemalle: MYTVAS loppuraportti 2000–2006. Suomen ympäristö 4/2008. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. s. 182–188.
- Luoto, M., Pykälä, J. & Kussaari, M. 2003. Decline of landscape-scale habitat and species diversity after the end of cattle grazing. *Journal for Nature Conservation* 11: 171–178.
- Matilda maataloustilastot 2013. Maatilojen rakenne.
<http://www.maataloustilastot.fi/maatilojen-rakenne>. Viitattu 27.3.2013.
- METSO 2012. METSO – Metsien monimuotoisuus.
<http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/>. Viitattu 27.6.2012.
- Metsämuuronen, J. 2011. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: opiskelijalaitos. e-kirja 1. painos. Helsinki: International Methelp Oy.
- Mitlacher, K., Poschlod, P., Rosén, E. & Bakker, J.P. 2002. Restoration of wooded meadows – a comparative analysis along a chronosequence on Öland (Sweden). *Applied Vegetation Science* 5: 63–73.
- MMM 2011. Maatalouden ympäristötukea, luonnonhaittakorvausta, eläinten hyvinvoinnin tukea ja ei-tuotannollisia investointeja maksetaan osana maaseudun kehittämisohjelmia.
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/tuet/merkitys/ymparistotuki_luonnonhaittakorvaus.html. Viitattu 12.7.2012.
- ND 1992. Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojeleminen. Direktiivi 92/43/ETY. Annettu 21.05.1992. EUR-Lex sähköinen direktiivipankki:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:FI:HTML>. Viitattu 10.7.2012.
- ProAgria Pirkanmaa 2012. Laidunpankki. <http://www.laidunpankki.fi/>. Viitattu 16.7.2012.

- Pykälä, J. 2001. Perinteinen karjatalous luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. 205 s.
- Pykälä, J. 2003. Effects of restoration with cattle grazing on plant species composition and richness of semi-natural grasslands. *Biodiversity and Conservation* 12: 2211–2226.
- Pykälä, J. 2004. Cattle grazing increases plant species richness of most species trait groups in mesic semi-natural grasslands. *Plant Ecology* 175: 217–226.
- Pykälä, J. 2005. Plant species responses to cattle grazing in mesic semi-natural grassland. *Agriculture, Ecosystems & Environment* 108: 109–117.
- Pykälä, J. & Alanen, A. 2004. Perinnebiotoopit ja niiden väheneminen. Teoksessa: Tiainen, J., Kuussaari, M., Laurila, I. & Toivonen, T. (toim.). *Elämää pellossa: Suomen maatalousympäristön monimuotoisuus*. Helsinki: Edita Publishing Oy. s. 192–203.
- Pykälä, J., Luoto, M., Heikkinen, R. K. & Kontula, T. 2005. Plant species richness and persistence of rare plants in abandoned semi-natural grasslands in northern Europe. *Basic and Applied Ecology* 6: 25–33.
- Pöyry, J., Lindgren, S., Salminen, J. & Kuussaari, M. 2004. Restoration of butterfly and moth communities in semi-natural grasslands by cattle grazing. *Ecological Applications* 14: 1656–1670.
- Pöyry, J., Lindgren, S., Salminen, J. & Kuussaari, M. 2005. Responses of butterfly and moth species to restored cattle grazing in semi-natural grasslands. *Biological Conservation* 122: 465–478.
- Pöyry, J., Luoto, M., Paukkunen, J., Pykälä, J., Raatikainen, K. & Kuussaari, M. 2006. Different responses of plant and herbivore insects to a gradient of vegetation height: an indicator of the vertebrate grazing intensity and successional age. *Oikos* 115: 401–412.
- Pöyry, J., Paukkunen, J., Heliölä, J. & Kuussaari, M. 2009. Relative contributions of local and regional factors to species richness and total density of butterflies and moths in semi-natural grasslands. *Oecologia* 160: 577–587.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. 2010b. Perinneympäristöt ja muut ihmisen muuttamat ympäristöt. Teoksessa: Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.). *Suomen lajien uhanalaisuus 2010: punainen kirja*. Helsinki: Ympäristöministeriö. s. 108–116.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. 2010a. *Suomen lajien uhanalaisuus 2010: punainen kirja*. Helsinki: Ympäristöministeriö. 685 s.

- Rauramo, T. & Kekäläinen, H. 2000. Maatalouden erityisympäristötuen kohdentuminen ja hoitomuodot perinnebiotoopeilla Pohjois-Pohjanmaalla ja Uudellamaalla. Suomen ympäristökeskuksen moniste 174. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. 22 s.
- Romppainen, S. 2004. Suhtautuminen maaseutumaisemaan ja ympäristötukiin - pohjoiskarjalaisten viljelijöiden näkemyksiä. Alueelliset ympäristöjulkaisut 344. Joensuu: Pohjois-Karjalan ympäristökeskus. 87 s.
- Salminen, P. & Kekäläinen, H. (toim.) 2000. Perinnebiotooppien hoito Suomessa - Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö. Suomen ympäristö 443. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. 162 s.
- Schmitzberger, I., Wrbska, Th., Steurer, B., Aschenbrenner, G., Peterseil, J. & Zechmeister, H.G. 2005. How farming styles influence biodiversity maintenance in Austrian agricultural landscape. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 108: 274–290.
- Schulman, A., Alanen, A., Hægström, C., Huhta, A., Jantunen, J., Kekäläinen, H., Lehtomaa, L., Pykälä, J. & Vainio, M. 2008a. Perinnebiotoopit. Teoksessa: Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristö 8/2008. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. s. 149–174.
- Schulman, A., Alanen, A., Hægström, C., Huhta, A., Jantunen, J., Kekäläinen, H., Lehtomaa, L., Pykälä, J. & Vainio, M. 2008b. Perinnebiotoopit. Teoksessa: Kontula, T., Raunio, A. & Schulman, A. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2, Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. s. 397–465.
- Schulman, A., Heliölä, J. & Pykälä, J. 2006. Maatalouden ympäristötuen sopimusalueiden laatu ja hoidon toteutuminen – Perinnebiotooppien hoidon ja luonnon monimuotoisuuden edistämisen erityistuet. Suomen ympäristö 3/2006. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. 87 s.
- Silvasti, T. 2003. The cultural model of ”the good farmer” and the environmental question in Finland. *Agriculture and Human Values* 20: 143–150.
- Suomi.fi 2013a. 253 Hakemus perinnebiotooppien hoitoa koskevaksi sopimukseksi. http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/asioi_verkossa/lomakkeet/mavi_mavi253/index.html. Päivitetty 21.3.2013. Viitattu 27.3.2013
- Suomi.fi 2013b. 252B Hakemus luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä koskevaksi sopimukseksi (rekisteröity yhdistys). http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/asioi_verkossa/lomakkeet/mavi_mavi252b/index.html. Päivitetty 20.3.2013. Viitattu 17.6.2013.
- Tiainen, J. 2004. Maatalousympäristön historia. Teoksessa: Tiainen, J., Kuussaari, M., Laurila, I. & Toivonen, T. (toim.) *Elämää pellossa - Suomen maatalousympäristön monimuotoisuus*. Helsinki: Edita Publishing Oy. s. 26–42.

- Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A. & Pykälä, J. 2001. Suomen perinnebiotoopit. Perinnemaisemaprojektin valtakunnallinen loppuraportti. Suomen ympäristö 527. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. 163 s.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 223 s.
- VN 1994. Asetus biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta. Asetus 78/1994. Annettu 26.10.1994. Finlex® sähköinen säädöstietopankki: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1994/19940078>. Viitattu 4.7.2012.
- VN 1997. Luonnonsuojeluasetus. Asetus 160/1997. Annettu 14.2.1997. Finlex® sähköinen säädöstietopankki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970160>. Viitattu 4.7.2012.
- WWF 2012. Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella. <http://wwf.fi/maapallomme/uhanalaiset/hankkeet/metsalaidun/>. Viitattu 21.3.2013.

LIITE 1. Kyselylomake viljelijälle, joka hoitaa perinnebiotooppia omilla maillaan

Puustoisia perinneympäristöjä kunnostaneet

Puustoisilla perinneympäristöillä tarkoitetaan hakamaita, metsälaitumia ja lehdesniittyjä.

*Kyllä / ei ja vastaavissa kysymyksissä **alleviivaa** sopivin vaihtoehto.*

*Kysymyksissä, joissa on , merkitse rasti neliön sisään. Voit valita useita vaihtoehtoja. Jos kysymyksen alussa on *, kysymys on pakollinen.*

Viljelijälle, joka hoitaa omilla maillaan perinneympäristöä

(jos tämä ei vastaa sinua, vastaathan kyselyyn verkossa; elomake.helsinki.fi/lomakkeet/36198/lomake)

1 Perinneympäristösi ja niiden hoito

1.1 *Kuinka monta hehtaaria perinneympäristöjä maillasi on kunnostettu? _____

1.1.1 *Kuinka paljon tästä on:

hakamaita? _____ ha

metsälaitumia? _____ ha

lehdesniittyjä? _____ ha

1.2 Jos laidunnat useita perinneympäristöjä, minkä kokoisia ne ovat? (merkitse niin monta kuin kohteita on)

Alue 1 _____ ha, josta puustoista _____ ha

Alue 2 _____ ha, josta puustoista _____ ha

Alue 3 _____ ha, josta puustoista _____ ha

Alue 4 _____ ha, josta puustoista _____ ha

Alue 5 _____ ha, josta puustoista _____ ha

1.3 *Kuinka pitkän matkan joudut siirtämään eläimiäsi puustoisille perinneympäristöille? lähimmälle _____ km, kauimmalle _____ km

1.4 *Mitä eläimiä laidunnat puustoisissa perinneympäristöissä? Ja kuinka paljon niitä omistat?

lihakarjaa kyllä / ei _____ kpl

maitokarjaa kyllä / ei _____ kpl

lompaita kyllä / ei _____ kpl

hevoseja kyllä / ei _____ kpl

muita, mitä? _____ kpl

	0	1	2	3	4	5	
3.1.12 puust. perinneympäristöjen koko	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.13 muutos eläinten tuotoksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.14 muutos metsän tuotoksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.15 työn määrä (aitaus, eläinten valvonta ym.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.16 lisärehun antamisen kieltö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.17 kieltö aidata perinneympäristöt yhteen kylvönurmien kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.18 tietämättömyys tuesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.19 tietämättömyys mailla olevista perinneympäristöistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____
3.1.20 muu, mikä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐	_____

3.2 *Miten edellä lueteltuja tekijöitä tulisi muuttaa, jotta puustoisten perinneympäristöjen kunnostuksesta ja hoidosta tulisi houkuttelevampaa?

3.3 Jos olet lopettanut puustoisten perinneympäristöjen hoidon perinnebiotooppien hoito -tuen avulla, miksi teit niin?

4 Tieto ja apu

4.1 Keneltä sait tietää, että maillasi on puustoisia perinneympäristöjä?

4.2 Saitko tietoa perinneympäristöjen kunnostuksesta ja/tai hoidosta:
 tuttavalta, sukulaiselta tai ystävältä? info-tilaisuudesta?
 kotiin lähetetystä kirjeestä? Internetistä?
 muualta, mistä? _____

4.3 *Saitko ulkopuolista apua/neuvontaa: (Jos sait apua, kirjoita viereen keneltä.)

4.3.1 kustannuslaskelmien tekoon? kyllä / ei _____

4.3.2 hakulomakkeen täyttöön? kyllä / ei _____

4.3.3 hoitosuunnitelman tekoon? kyllä / ei _____

4.3.4 kunnostuksen suorittamiseen? kyllä / ei _____

4.3.5 muuhun, mihin? _____

4.4 Jos sait apua/neuvontaa, maksoitko siitä? kyllä / ei / kyllä ja ei

4.5 Jos et saanut apua/neuvontaa, olisitko halunnut? kyllä / ei

4.5.1 Jos olisit halunnut apua, niin millaista? Jos et olisi halunnut apua, miksi et?

5 Kunnostushalut

5.1 *Mitkä tekijät vaikuttivat haluusi kunnostaa puustoisia perinneympäristöjä ja laiduntaa eläimiäsi niillä?

luonnon hyvinvointi

eläinten hyvinvointi

maisema

laiduntilan puute

virkistyskäyttö

tuki

kulttuurihistoria

lapset/lapsenlapset

muu mikä? _____

6 Metsän suojele

6.1 *Kuinka paljon omistat metsää hehtaareina? _____

6.2 *Oletko suojellut metsääsi? kyllä / ei

7 Vuokraus

7.1 *Oletko vuokrannut muilta:

7.1.1 puustoisia perinneympäristöjä laidunnettavaksi? kyllä / ei

7.1.2 eläimiä laiduntamaan puustoisilla perinneympäristöilläsi? kyllä / ei

(Jos vastasit kumpaankin ei, siirry kohtaan 8 taustatiedot)

7.2 Onko vuokrauksesta tehty kirjallinen sopimus? kyllä / ei

7.3 Kumpi sopimusosapuolista:

	minä	toinen osapuoli	ei sovittu
7.3.1 valvoo eläimiä?	☐	☐	☐
7.3.2 hoitaa eläimiä?	☐	☐	☐
7.3.3 korjaa aidan tarvittaessa?	☐	☐	☐
7.3.4 vastaa eläinten aiheuttamista tuhoista?	☐	☐	☐

7.4 Kuka kunnosti vuokratut puustoiset perinneympäristöt?

maanomistaja minä itse

jokin kolmas taho Kuka? _____

8 Taustatiedot

8.1 *Asuinkunta: _____

8.2 *Syntymävuosi: _____

8.3 *Sukupuoli: N / M

8.4 *Kuinka monta henkilöä perheeseen kuuluu? 1 / 2 / 3 / 4 tai enemmän

8.5 *Koulutusaste: peruskoulu tai kansakoulu / lukio / ammattikoulu / alempi korkeakoulu / ylempi korkeakoulu /

8.6 *Minä vuonna aloitit perinneympäristöjen hoidon/kunnostuksen? _____

8.7 Jos et hoida enää perinneympäristöjä, minä vuonna lopetit sen? _____

LIITE 2. Kyselyn saateteksti

Puustoisten perinneympäristöjen kunnostus ja hoito laiduntamalla

Teen maisterintutkielmaani Helsingin Yliopiston Maataloustieteiden laitokselle yhteistyössä WWF Suomen kanssa. Tutkielmani on osa WWF Suomen ja Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIOn keväällä 2012 käynnistynyttä hanketta "Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella". Puustoisilla perinneympäristöillä tarkoitetaan hakamaita, metsälaitumia ja lehdesniittyjä.

Tutkimukseni tarkoituksena on etsiä viljelijöiden ja metsänomistajien kokemia ongelmia ja pullonkauloja puustoisia perinneympäristöjä kunnostettaessa. Näiden löytöjen pohjalta on tarkoituksena kehittää puustoisten perinneympäristöjen kunnostusprosessia. Parempia käytäntöjä voidaan käyttää hyödyksi WWF Suomen ja TAPIOn hankkeessa, jolloin kiinnostus puustoisten perinneympäristöjen kunnostukseen toivottavasti lisääntyy. Tavoitteena on vaikuttaa tunnistettuihin ongelmakohtiin myös valtakunnan tasolla.

Tavoitteeni on tällä kyselylomakkeella haastatella sekä eläintenomistajia että maanomistajia, jotka ovat tavalla tai toisella käyneet läpi perinneympäristön kunnostusprosessin. Voitte vastata kyselylomakkeeseen, vaikka ette enää perinneympäristöjä hoitaisikaan. Tutkimusalueeseeni kuuluvat Varsinais-Suomi, Satakunta ja Keski-Suomi. Pyydän hieman aikaanne kyselyn täyttämiseen: voitte vastata aivan nykyisten tietojenne ja tuntemustenne perusteella. Jos ette hoida enää perinneympäristöjä, vastaattehan osaan kysymyksistä sen mukaan miten toimitte, kun niitä vielä hoiditte.

Yhteystiedot kyselyn lähettämistä varten sain ELY-keskuksilta ja Tikeltä. Vastauksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja nimettöminä. Raportoinnissa aineistoa käsitellään ryhminä eikä yksittäistä henkilöä voi tunnistaa. Avoimien kysymysten vastauksista voidaan ottaa näytteitä raporttiin; tällöin ei mistään ilmene, kuka vastaaja oli. Työn valmistuttua kaikki tiedot hävitetään.

Lisätietoja kyselystä ja tutkimuksesta laajemmin saa allekirjoittaneelta, sanna.laanti@helsinki.fi tai puh. 040-8339964. Jos teillä heräsi kysymyksiä metsälaidunhankkeeseen liittyen, lisätietoja löytyy verkosta sivulta www.metsalaidun.fi.

Palautattehan vastaukset viimeistään 30.11.2012. ohessa olevalla kuorella. **Voitte vastata tähän kyselyyn myös osoitteessa ke.helsinki.fi/lomakkeet/36198/lomake**

Tutkimustani ohjaavat dosentti Iryna Herzon ja professori Juha Helenius.

Helsingissä 6.11.2012

Ystävällisin terveisin,

Sanna Laanti

Maatalous-metsätieteiden kandidaatti